

Obsah

Důl Max (President Beneš, Fielinger II., Gottwald I.) v Libušině, K. Melichar	2
Hydromechanizace na Maxovce, ing. B. Kletečka	5
Maxovka v moderním pojetí architektury, T. Voldráb	13
Tradice budování důlních děl v Čechách, Jiří Krajíček	17
Problematika dvojích Přílep, K. Melichar	19
Doly Společnosti státní dráhy - Důl Thinnfeld, Ing. V. Neliba	21
Bohuslav Kletečka, z mlynáře důlní inženýr T. Voldráb	25
Požár na Dole Bois du Cazier, ing. V. Neliba	28
Voda pitná a užitková v Praze, J. Jásek	30
Představujeme kolektivní členy Klubu přátel hornických tradic (KPHT) Kladno o.s.: Geoindustrie, Ing. J. Malina	37
Jak jsem prožil Holocaust, ing. P. Herrmann	43
Kladno - Koněv o.s., rozhovor, D. Šubrtová	53
Těžní věž jako rozhledna, D. Šubrtová	56
Otevření nové budovy Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně, PhDr. Z. Kuchyňka	58
Otevřena nová naučná stezka na Kladensku, J. Grubner	61
Cestička k Mayrovce, J. Uváček	64
Výstava Radostně a hrdě, D. Šubrtová	65

za obsah článků odpovídají autoři

vydává: Klub přátel hornických tradic (KPHT) - Kladno o.s.
redakční rada: J. Grubner, K. Melichar, V. Neliba, D. Šubrtová, T. Voldráb
redakce: Hornický skanzen Mayrau, č.p. 56, Vinařice 273 07,
tel: 312 273 067, email: mayrau@centrum.cz
tisk: A centrum Kladno s.r.o
za finanční podpory kolektivních členů KPHT Kladno o.s.

foto na předchozí straně: Detail strojovny na dole Max, T. Voldráb

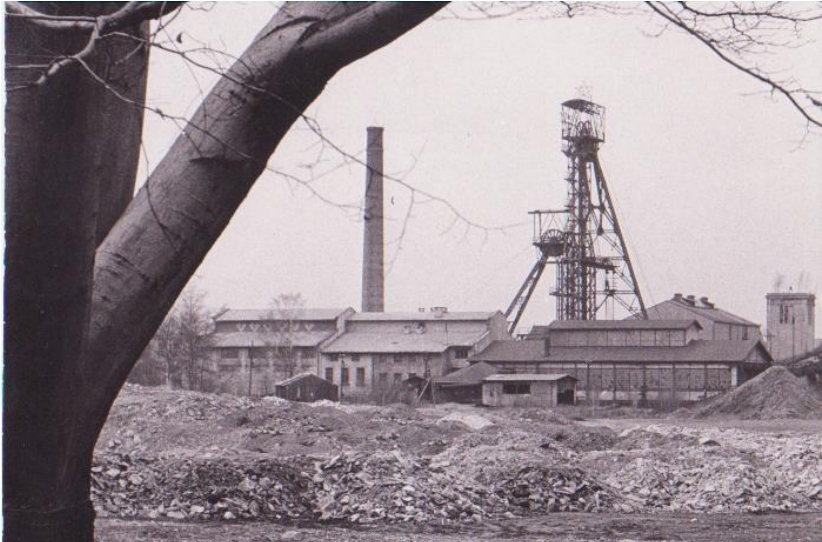
Důl Max (President Beneš, Fielinger II., Gottwald I.) v Libušíně

Dne 30. října 1888, tedy před 120 lety, bylo jižně od obce Libušín, na ostrohu nad Libušínem zahájeno hloubení jámy Max. Vyvýšené místo bylo výhodné pro umístění budoucího odvalu hlušin. Jméno dostala po členu správní rady Pražsko-železářské společnosti Maxi Egonu z Fürstenbergu. Hloubena byla ve zděném kruhovém profilu o průměru 4,9 m, v té době největším na Kladensku. Pro větrání byl profil jámy rozdělen na dvě nestejně části. Větší sloužila jako vtažná část, menší jako výdušné oddělení. Ventilátor byl umístěn na povrchu.

K budoucímu dolu byla současně ražena od dolu Mayrau důlní díla k ověření sloje a přípravě dolu v podzemí až do blízkosti budoucí nové jámy. Hloubení vedl Ing. Emanuel Sedlák z dolu Amálie v Kladně. V hloubce 407 m bylo zaraženo 1. patro, později byl zde umístěn hlavní ventilátor. Pomocný usměrňovací ventilátor byl na povrchu dolu. V hloubce 429 m byla zastížena hlavní sloj a v hloubce 435 m bylo zaraženo 2. patro, 3. patro, hlavní těžní patro bylo otevřeno v hloubce 480 m. Na tomto patře byla umístěna hlavní čerpací stanice a později při elektrifikaci dolu trafostanice. Současně se budovaly povrchové objekty. Hloubení bylo ukončeno v hloubce 520 m dne 16. června 1890. Zbytek jámy pod 3. patrem byla jámová tůň.

Těžba byla zahájena 5. srpna téhož roku. Na svou dobu byla jáma vyhloubena a vystrojena poměrně rychle, za pouhých 21 měsíců. Již 13. srpna 1890 byla k dolu dobudována železniční vlečka Kladensko-nučické dráhy, od vlečky k dolu Amálie v délce 4,42 km. Po koupi dolového majetku Mirošovsko-libušínského těžářstva PŽS v roce 1905 bylo dolové pole Jan spojeno s dolem Max. V rámci koncentračního programu PŽS byl v roce 1933 dokončen spojovací překop s dolem Jan. Tento byl ražen úplně ze 3. patra dolu Max do úrovně budoucího vodorovného spojení /vhodného pro lokomotivní dopravu/ s prohloubeným dolem Max a v úrovni spojovacího překopu Max - Mayrau. Úpadní „Janovský“ překop byl ražen s úklonem 12° byl dlouhý asi 650 m /umožňující lanovkovou dopravu/. V další části byl ražen vodorovně v hlubokém podlaží, bez výztuže a v poslední části dovrchně do úrovně překopu spojujícího dříve důl Jan s dolem Schoeller na kótě - 150 m.

V roce 1937 byla jáma Max prohloubena o 86 m a v hloubce 582,4 m bylo zřízeno 4. patro. Jámová tůň byla 24 m, takže jáma dosáhla celkové hloubky 606,4 m a stala se až do roku 1970 nejhlubší jamou v Kladenském revíru. Ještě téhož roku byla na povrchu vybudována nová těžní věž a strojovna s těžním strojem od firmy Škoda. Měníč elektrického proudu pro tento těžní stroj byl vytvořen Ilgnerovým soustrojím a s mohutným setrvačником. Téhož roku byl dokončen spojovací překop s dolem Mayrau ve Vinařích v délce 2060m a začala příprava na převedení

Důl Max, nedatováno, archiv J. Uváčka

Důl Max, dnešní stav, foto: T. Voldráb

těžby na důl Max. Toto se uskutečnilo v roce 1940, nejprve lanovkovou dopravou, teprve později trolejovou lokomotivní dopravou. V tomto překopu byla z velké části použita tvárnice betonová výztuž podle patentu ing. Neubaera z dolu Schoeller. Poslední fáze koncentračního programu bylo překopní spojení „Janovského“ překopu s „Mayrovským“ překopem na 4. patře u jámy Max. To se uskutečnilo až v roce 1953. Důl Max byl jeden z nejmodernějších dolů na Kladensku a jeho těžní věž byla krajinnou dominantou.

V roce 1952 bylo z kvalitního kusového uhlí vytěženého jamou Max v Libušíně provedeno obložení důlních chodeb v Národním technickém muzeu v Praze v množství asi 90 tun. Toto je asi poslední uhlí z Kladenských dolů, které se dochovalo, mimo malé množství, ve skanzenu Mayrau.

Pro spojení a další koncentraci dolů začala v červnu 1968 ze 4. patra dolu Max ražba budoucího spojovacího překopu k dolu Schoeller v Libušíně. Do tohoto předražného překopu v délce asi 2200 m bylo 5. června 1970 proraženo právě dokončované hloubení nové jámy označované N 3 /Nejedlý 3/ na kótě - 200 m, v hloubce 616 m. Od 3. prosince 1973 byla převedena veškerá těžba z dolu Max /dorubávání ochranného pilíře/ a z dolu Mayrau na důl Schoeller /tehdy Nejedlý/. Dne 24. května 1974 přešlo osazenstvo dolu Max na důl Mayrau. Poslední vůz těžby z dolu Max byl vytěžen 15. července 1980 a tím ukončena 90ti letá těžba tohoto dolu.

Důl nesl jméno Max do roku 1946, kdy byl přejmenován na Pre-sident Beneš. Od roku 1951 nesl jméno Fierlinger 2 a od roku 1958 až do uzavření důl Gottwald 1. Nejnámějším a nejpoužívanějším názvem zůstalo po celou dobu lidové označení „Maxovka“.

Těžní věž byla ocelové příhradové konstrukce 42 m vysoká /od ohlubeně po osu lanovnic/. Lanovnice o průměru 5 m byly dvojdílné z ocelolitiny. Důl Max měl dvě těžní zařízení: MTZ mělo třítážovou klec po jednom voze, VTZ /velké těžní zařízení/ pak mělo čtyřtážovou klec se dvěma vozy za sebou. Za směnu bylo vytaženo až 200 výtahů po 8 vozech a 300 výtahů po 3 vozech. Celkem až 2500 vozů o obsahu 0,75 m³.

Dobu trvání dolu možno rozdělit do tří období:

	<i>čistá těžba uhlí</i>
1890 - 1918	8 886 579 tun
1919 - 1944	7 650 408 tun
1945 - 1980	8 871 311 tun

Celkem od roku 1890 - 1980 25 408 298 tun

Jamou Max bylo za dobu jejího trvání, včetně těžby z dolu Mayrau od roku 1940 - 1973 vytěženo celkem 34 334 000 tun uhlí.

Karel Melichar

Hydromechanizace na Maxovce

Byl jsem vyzván členy redakční rady, abych přispěl do Hornického zpravodaje článkem o hydromechanizaci na Maxovce. Vzhledem k tomu, že jsem se této dobývací metodě dost věnoval a podával v průběhu zavádění této metody na Maxovce některé zlepšovací návrhy – jako například pomocné hydrozařízení (pro dobývání hl. kladenské sloje, která pro dobývání hydromechanizací nesplňovala podmínku minimálního úklonu. Pro dopravu rubaniny z hydromechanizovaného porubu je třeba spád minimálně 6 cm / 1m) své zkušenosti sdělím a to, že chci:

1. opravit názory některých pracovníků na hydromechanizaci
2. upozornit na to, že hydromechanizace je dobývací metoda pro nejtěžší důlně geologické podmínky.

Stručný popis technologického zařízení hydromechanizace

Pro dobývání hydromechanizací obstarávaly zdroj tlakové vody vysokotlaká čerpadla: CDR, BVA 10 a původní čerpadla 7CM 200, C 150. Parametry čerpadel jsou uvedeny v následující tabulce:

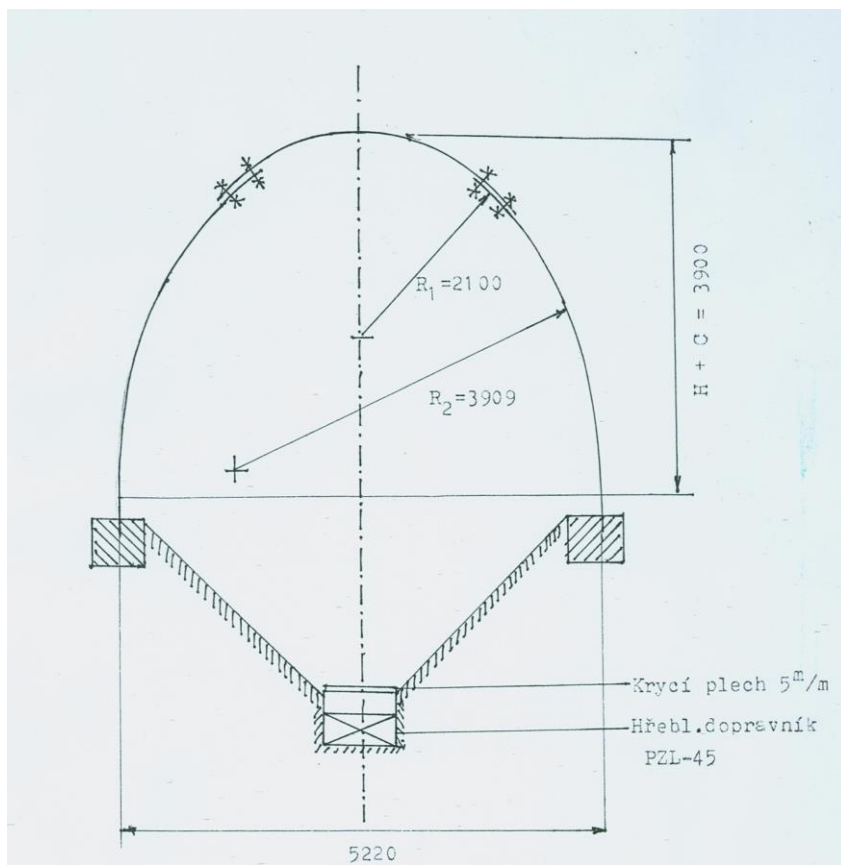
	Q ^{m³/min}	Hm	Příkon motoru KW
CDR	6.-	750	1.450
BVA 10	3,3	600	590
Původní čerp. HU 7CM 200 C 150	3.-	500	550

Jako podávací čerpadla pro vysokotlaká čerpadla CDR se používala čerpadla typu K 200 o těchto parametrech: Q = 7m³/ min., H = 25m, příkon motoru 42 KW.

Celkem byla instalována 2 čerpadla CDR, 1 čerpadlo BVA 10, která sloužila pro hydro a tři původní čerpadla, která sloužila pro čerpání normálního přítoku důlní vody.

Pro rozvod tlakové vody do hydroporubů se používaly rychlospojkové, vysokotlaké roury o průměru Js – 100 mm a Jt – 64 – 100 atm. Průměry potrubí se volí dle vzdálenosti hydroporubu od hlavní čerpací stanice. Podmínkou je, aby tlak u hydromonitoru neklesl pod 40 - 45 atm. Při Q – 2.500 L/min. V porubu se používaly pro uvolnění a splavení rubaniny hydromonitory DH 30 a DH 400. Průměry trysek se volily podle tvrdosti uhlí a to od 15 – 25 mm. Rubanina z hydroporubu se splavovala v hydrožlábcích F 2 do nejnižšího místa k odvodňovacímu hřeblovému dopravníku, kde se

oddělilo tzv. podsítné (zrno od 0 – 10mm) s vodou a nadsítné (zrno nad 10mm). Jako odvodňovacího dopravníku se používalo hřeblového dopravníku SKAT 60 (polský), nebo našeho hřeblového dopravníku TH 30 (Ostroj), ve kterém byla zabudována tři síta o $\varnothing$ ok 10mm (v návaznosti na vratnou stanici). Nadsítné z odvodňovacího hřebláku se dopravovalo buď na pás nebo přímo do vozů. Podsítné, včetně vody, bylo svedeno do vany pod odvodňovacím hřeblákem a odtud do kalového čerpadla typu NBB 200 nebo NBB 250, které čerpá podsítné s vodou do odvodňovacích jímek. V odvodňovací jímce se podsítné usadí a zkalená voda se odvádí do vodní třídy. Volba kalového čerpadla a výtlačného potrubí je odvislá od vzdálenosti čerpadla od odvodňovacích jímek.

Profil jímky, náčrt ing. B. Kletečka

Rozměry jímek – délka a profil jsou voleny tak, aby kapacitně stačily provozovaným hydroporubům. Rozměry jímek: délky 50 m, profil Z 6 s korytem, ve kterém byl zabudován hřeblový dopravník typu PZL – 45 (polský), který se před plněním přikrýval plechy o síle 5mm (délka plechů 50 cm). Na vstupu do jímky byla vybudována betonová luneta, ve které bylo ponecháno jen okno pro vstup do jímky a pro odvětrání. Rozměry okna $s = 1,50$ a $v = 1,80$ m. Před plněním jímky podsítným se okno uzavíralo dvojítm pažením (dřevěné fošny 7 cm silné). Mezery mezi fošnami se ucpávaly dřevěnými hoblinami, proti zamezení úniku kalů. Jímky byly vybudovány celkem tři, obsah jímek byl 830 m³ a provozovaly se tak, že jedna se plnila, druhá odvodňovala a třetí vyvážela. Odvodnění jímky trvalo cca 48 hodin. Vyvážení jímků se provádělo tím způsobem, že se postupně odkrývaly plechy, podsítné padalo na hřebelák a z hřebeláku do vozů.

Zakalená voda z jímek se vedla do dvou odkalovacích jímek o délce 40 m a profilu Z 3. Ty se provozovaly střídavě – jedna se plnila a z druhé se vyvážely kaly. Teprve z těchto vodních tříd se voda přepouštěla do hlavní vodní třídy pod čerpací stanici. Kapacitu vodních tříd je třeba volit podle současně provozovaných hydroporubů. Délka hlavní vodní třídy je 180 m – profil Z 3.

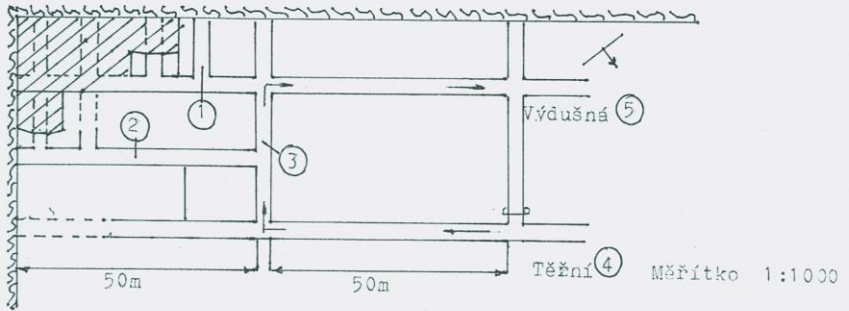
Příprava a postup rubání

1. Vzhledem k tomu, že příprava hydroporubu je ekonomicky náročná, je nutné mít co nejpřesnější výpočet vytěžitelných tun zásob (zásob v odbytové těžbě), investiční náklady na stavební práce, strojní zařízení, související s hydromechanizací.
2. Příprava pokud možno co největšího porubního pole, aby byla zajištěna návratnost investičních prostředků.
3. Přípravné chodby pro hydroporub je třeba vést tak, aby byl dodržen spád pro odtěžení rubaniny v hydrožlábkách F 2 tj. 6cm/1m.
4. Těžní a výdušnou chodbu razit v profilu OR-O-03, aby byla zajištěna doprava materiálu strojně, co nejbližší k pracovišti a zajištěno řádné odvětrání hydroporubu.
5. Přerážky 1 a porubné chodby 2 jsou raženy v profilu D 9, vyztuženy podélníky.
6. Při ražení chodeb se používá trhací práce a splavování rubaniny hydromonitorem do žlábků F 2. Příprava hydroporubu a detailní postup hydroporubu je znázorněn na obr. 1.
7. Výrub se provádí vždy oboustranně – viz obr.1. Šířka pilíře se volí podle tvrdosti uhelné sloje a vlastností nadloží. V žádném případě nesmí zůstat ve stařinách nevyrubaný pilířek! (zápar ve stařinách, oheň).

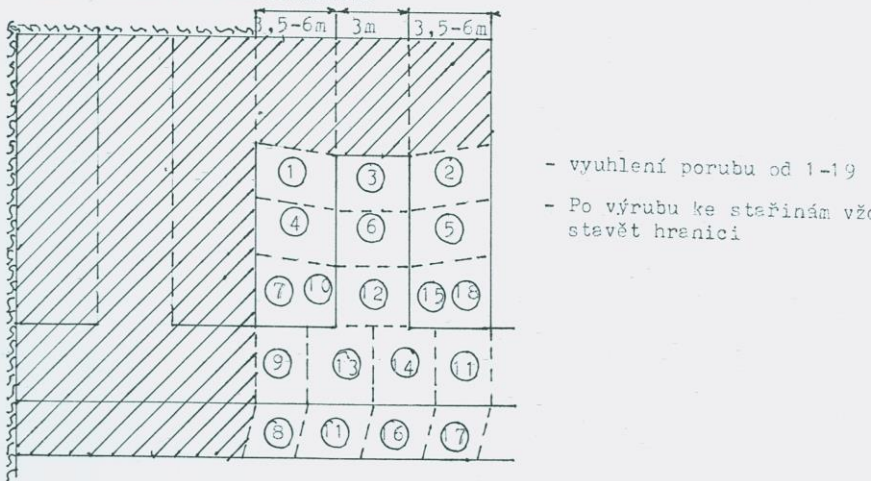
Začátky hydromechanizace na dole Max

Hydromechanizace na dole Max se zaváděla v rámci úkolu technického rozvoje. Odbor technického rozvoje byl obsazen dvěma

Příprava hydromech. porubu

Detailní postup hydroporubu

Legenda

- 1 - přerážka - 12-20m - D9
- 2 - porubní - 50m - D9
- 3 - sběrná - 50m - D9
- 4 - těžní - OR-0-03
- 5 - výdušná - OR-0-03

Příprava a postup rubání, nákres ing. B. Kletečka

pracovníky, kteří neměli žádnou praxi ani zkušenosti s tímto způsobem dobývání. V Ostravě v té době také zkoušeli dobývání hydromechanizací, ale jejich řešení se nedalo převzít. Na Maxovce bylo nutno přizpůsobit řešení tohoto úkolu tamním podmínkám.

Zahájení prvního rubání hydromechanizací

Mým zvykem bylo, vždy se zúčastnit zkoušení nových strojů na šachtě a osobně si je vyzkoušet, to bylo třeba při prvním nasazení nakladače NK 25, konstruovaný v ústavu pro důlní mechanizaci v Praze, nebo nakladače Hidaši (maďarský výrobek) a vyzkoušet si je jak se obsluhují a jaký mají výkon.

A když už bylo možno zahájit první rubání pomocí hydromechanizace, šel jsem tam na celou šichtu. Ze šichty jsem vzal hydromonitor do ruky a do konce šichty jsem ho už nikomu nepůjčil. Když jsem skončil a uzavřel ventil na tlakovém potrubí, přišel třetinář Kabát a hlásil: „Nasypali jsme 106 vozů nadsítného. K tomu musím připočíst podsítné, které se čerpalo do jímky a toho bylo asi 60 vozů. Celkem tedy asi 170 vozů.“

Ten den jsem si uvědomil, jak je úkol technického rozvoje nepřipraven.

1. Chybí výkonné vysokotlaké čerpadlo, které by sloužilo jenom hydromechanizaci.
2. Chybí řádné odvodňovací jímky. Provizorní jímka ve staré lanovce nevyhovuje kapacitně a práce v ní jsou galeje – veškeré podsítné nakládat ručně na hřeblový dopravník, špatné větrání.
3. Odvodňovací hřeblový dopravník byl nevyhovující.

A od toho dne jsem se rozhodl maximálně věnovat hydromechanizaci, protože tato metoda nám pomůže řešit bezpečnost práce, snížit úrazovost, snížit výrobní náklady, podstatně zlepšit pracovní podmínky, snížit fyzickou námahu, zlepšit mikroklimatické podmínky na pracovišti, urychlit výrub a tím omezit zápary ve stařinách, zvýšit výrubnost. Hned následující dny jsem pracoval na dílenském výkresu odvodňovacího hřeblového dopravníku. Dílny odvodňovací hřeblový dopravník vyrobily, nechal jsem si ho i nabarvit. Fabrika by takové zařízení nevyrobila. Přišla se na to podívat i televize. V mechanických dílnách jsme měli šikovné řemeslníky. Současně se řešily i další úkoly: rozšířila se čerpací stanice a instalovala 2 nová čerpadla CDR a vybudovaly tři velkoprostorové jímky (viz obr. 2) a hydro šlo jak hodinky. Bylo to hlavně i zásluhou kolektivu Antonína Hladíka, Kračků na 3. patře a techniků na hydrorevírech 3. patra.

Jak jsem si vyhydroval 3 flašky kořaly

Hydroporub jsme zavedli také na úseku Jan na 4. patře. Vedoucí úseku V. Komorous tam nasadil družstvo mladých havířů, které vedl předák Jarda Vorlíček. Porub byl připraven v revíru v blízkosti jámy Jan 1. Mocnost sloje v tomto porubu byla cca 5 m, ovšem nadloží sloje tvořily písčité jílovce

(mydláky) o mocnosti 2 – 3 m, stropy patřily do kategorie „zabořující stropy“. Tam se musí dávat pozor, aby hlušiny nepřejely uhelnou zásobu. To platí jak na pilíři (dobývání na sucho) tak i na hydru. Na Janu jsme dosahovali vyšší tlak na hydromonitoru, až 50 atm. a musel se tam dávat zvlášť dobrý pozor. Toho jsem si byl vědom a odhadl jsem v čem dělají chybu. Na Janu hydroporub nedával takovou těžbu jako hydroporuby na 3. patře, kde byla mocnost sloje 6m a stropy „rozrušené-pevné“, tvořené pískovci, což bylo pro dobývání výhodnější.

Mě to mrzelo, že se na jánském hydroporubu nedaří dosáhnout vyšší těžby. Byl jsem přesvědčen, že hydromechanizace je stvořena pro nejtěžší dobývací podmínky. Vždy, když jsem se setkal s předákem Jardou Vorlíčkem, tak jsem se ho ptal: „Kdy se Vám povede nafedrovat 100 vozů? Uhlí je tam dost a chce to vyfedrovat, než to chytne“ (zápar ze stařin).

Jarda na to zkroušeně odpověděl: „Inženýre, já bych rád těch 100 vozů vyfedroval, ale tady jsou špatné stropy... nejde to. Vsadím se o flašku, když to někdo dokáže!“ Jak na to reagovat? Řekl jsem mu: „Jardo, abyste si nemyslel, že mluvím do větru, sázku přijímám... zítra ráno sfárám s Vámi v 6 hodin a zkusíme to a chtěl bych tu sázku vyhrát“. To byla pro mne jediná možnost. Zpráva o uzavřené sázce se rozletěla a přišel za mnou revírník Stropnický a nabídl mi také uzavření sázky. Samozřejmě jsem ji přijal, jinak jsem ani nemohl. Po ranní směně přišel k raportu zástupce úseku Josef Starý a rovněž mě upozorňoval, že 100 vozů z tohoto porubu za těch nepříznivých podmínek, které tam jsou, nelze dát a vyslovil obavu, aby z toho nebyla blamáž. Řekl jsem mu: „ Blamáž být nesmí, zítra na ranní směně mi pohlíďte, aby tam byl dostatek prázdných vozů a úsekový mechanik Sláva Kabát ať pohlídá, aby byly v pořádku čerpadla (tlaková voda), kalové čerpadlo na podsítné a pasový dopravník a odvodňovací hřeblový dopravník. Pokud jsou „slabé stropy“, viděl jsem řešení v tom, že šířka dobývaného pilíře se musí snížit na 2 maximálně 3 m. Hydromechanizovaný porub byla vlastně metoda pilířování s tím rozdílem, že se nedělaly rozrážky pilíře, které vytvářely pilíře o rozměrech zhruba 2 × 2 m. Sázku jsme spolu rovněž uzavřeli, už jsem nemohl couvnout, nebylo kam. U techniků mě zvlášť mrzelo, když tvrdili, že něco nejde. Měl jsem tu zásadu, že technik je od toho, aby přemýšlel jak to jde – usnadnit práci, zvýšit bezpečnost při práci, snížit náklady atd.

Kdo vyhraje sázku?

Druhý den jsem přišel na šachtu dřive. V 6 hod. jsem byl ve fáračkách a šel do dolu a fáral na hydroporubu Jardy Vorlíčka. Postup práce na hydroporubu jsem měl promyšlený. Asi 2 m od stařin jsem se snažil hydromonitorem vyrazit otvor o $\varnothing$ 50-60 cm skrz celý pilíř, který byl asi 3 m široký. Tento otvor jsem vyrazil těsně při podloží (tam bylo pevnější uhlí). Jakmile jsem otvor prorazil ke stařinám, začalo se proudem valit uhlí do hydrožlábků (ty byly plné). To byl první krok k úspěchu a už jsem věřil, že sázku vyhraji. Dále jsem postupoval tak, že jsem otvor postupně zvětšoval

až se zadní část pilíře zhroutila, z otvoru vytékala rubanina s teplou vodou, ze které se pářilo tak, že viditelnost na pracovišti byla velmi malá. To byl důkaz, že jsem vyplavil silně zapařenou zásobu uhlí, která by určitě za 1 až 2 dny hořela a hydroporub by se musel uzavřít, protože zápar ve styku se stařinami se velmi těžko zmáhá. Tam je dle mých zkušeností jediné možné řešení: zavést záplav do stařin a zaplavit, hydroporub uzavřít, což by znamenalo ztrátu na těžbě.

Když jsem vyrubal první záběr – pilíř 2 × 3 m, přesadil jsem hydromonitor na druhý záběr – opět pilíř 2 × 3 m. Po vyrubání druhého záběru přišel zástupce vedoucího úseku Josef Starý a oznámil, že máme nasypáno 105 vozů. To bylo asi 12 hod. Ve 12:30 jsme vyjeli. Jarda Vorlíček jen kroutil hlavou a divil se, jak je to možné.

Zhodnocení výkonu na hydroporubu, úsek Jan a likvidace předmětu sázky

Když jsme vyfárali na povrch, shromažďoval jsem v kanceláři výhru ze sázky. Sešlo se celkem 5 lahví kořalky. Co s tím, já jsem byl abstinent, domů to neponesu. Požádal jsem vedoucího závodu Ing. Jiskru o zapůjčení malého autobusu a celá parta odjela do Pleteného Újezdu zhodnotit sázku v hostinci, který byl druhým domovem Jendy Stropnického. Jeho den měl pravidelný průběh: 1. směna na šichtě, 2. směna v hospodě a necelá 3. směna doma – spánek. To byl Jenda Stropnický, který nám zařídil vřelé přijetí a vzornou obsluhu. Jenda byl dobrý i jako technik. U havířů i ostatních pracovníků na úseku byl Jan oblíbený, měl rád lidi a hospodu. Jeho nezlomná touha byla mít hospodu, až půjde do důchodu. Tam se cítil jako ryba ve vodě.

Výhody při hydromechanizaci na porubech

- snížení nákladů na 1 t uhlí – hydro = 159,1 Kčs/t
na sucho = 225,2 Kčs/t
- Zvýšení bezpečnosti za dobu provozování hydromechanizace nebyl zaznamenán ani jediný smrtelný úraz. Úrazovost ve srovnání s dobýváním „na sucho“ byla rovněž nižší (pouze drobné úrazy).
- Vyloučení záparů ze stařin. Životnost porubů byla při hydromechanizaci prodloužena na neomezenou dobu, z původních 3 – 4 měsíců při pilířování „na sucho“! Např. revír 55 sv. byl vyrubán od r. 1963-66. Celkem bylo vyrubáno za toto období 187.550 t a to bez záparu ze stařin. Rovněž tak revír Jih byl vyrubán za období 1965-67 bez záparu ze stařin. Za toto období bylo vyrubáno 179.891 t.
- Při hydromechanizaci je třeba vyrazit pouze 40% přípravných chodeb ve srovnání s klasickým pilířováním „na sucho“.

- Výrubnost na hydromechanizovaných porubech byla v σ o 8% vyšší než na suchých porubech.
- Investiční náročnost byla nižší, investiční náklady /1t - hydro 5,24 Kčs/t
- Zvýšili se výkony: σ výkon - hydro = 15 t/hl/sm - 2,6 $\times$ vyšší než na sucho, „na sucho“ = 5,796 t/hl/sm
- Zlepšení mikroklimatických podmínek na pracovišti, zamezení prašnosti

Od hydromechanizace není v žádném případě třeba ustupovat pro obrovskou spotřebu vody (2000 l/min), jak uvádí Ing. Slavík z OBÚ Kladno ve sborníku Dobývání uhlí na Kladensku. Není to pravda. Výhody, které jsem uvedl v předešlém odstavci, přináší takové úspory, které jsou podstatně vyšší než náklady na spotřebovanou vodu při hydromechanizaci. Na základě mých zkušeností tvrdím, že hydromechanizace je vhodná metoda pro nejtěžší dobývací podmínky. A jestliže se potvrdí tektonické poměry na Slánské pánvi tak, jak uvádí Ing. Kurial ve sborníku Dobývání uhlí na Kladensku, na základě interpretace z vrtného průzkumu, pak jedinou úspěšnou dobývací metodou je hydromechanizace. Na Slánské pánvi je komplikovaná tektonika. Z vrtného průzkumu se uvádí, že ve Slánské pánvi existují dvojce zlomy.

1. Starší zlomy, které mají směr VSV – ZJZ a s amplitudami až 70 m
2. Mladší zlomy, které mají směr SSZ – JJV s amplitudami až 110 m

Zlomy jsou na sebe téměř kolmé, vzniká tedy pěkná šachovnice. Mezi většími zlomy přibudou určité menší doprovodné zlomy a pak je to přesně pro hydromechanizaci.

Ing. Bohuslav Kletečka

Maxovka v moderním pojetí architektury

Jestliže byla v okolí Kladna šachta, která byla nejmíc vidět, tak to byla Maxovka se svojí téměř padesát metrů vysokou těžní věží. Už z tohoto jasně viditelného důvodu byl důl Max na některých dobových pohlednicích „strategicky“ označen jako uhelný důl na Kladensku. Nebývalo tomu tak od samotného počátku. Vysokou těžní věž dostala jáma Max v roce 1937, přesto se do té doby nedaly provozní objekty šachty s trojicí komínů, umístěné na vysokém ostrohu, jen tak přehlédnout. Inženýrům Pražské železářské společnosti se tato poloha zdála výhodná a tak od roku 1888 hloubili nový důl, který pak nazvali po Maxu Egonu Fürstenbergovi, členovi správní rady PŽS. Hloubilo se do 520 metrů a už ve 479 metrech byla nafárána šestimetrová uhelná sloj. Jáma byla rozdělena příčkou na dva šachetní komíny, jeden pro vtažné a druhý pro výdušné větry, tzv. malé a velké oddělení. Obě těžná oddělení byla obsluhována dvojicí strojů umístěných v samostatných strojovnách.

Těžní věž měla lanovice, stejně tak strojovny, postavené kolmo k sobě. V celém kladenském revíru se toto uspořádání již nikde později neopakovalo. Původní těžní věž byla jen nemálo vyšší jak těžní budova. Lanovice těžní věže nebyly kryté ani klasickou stříškou, proto se staré fotografie Maxovky často zaměňují za těžní věž typu Tomson dolu Schoeller. Celému areálu dominovaly komíny a mohutná stavba třídičky. Obě původní strojovny byly poměrně jednoduché stavby a stejně jako těžní budova, měly eklektickou fasádu. Z ranné fáze výstavby se do dnešních dnů dochovala vrátnice, kantýna, elektrocentrála s dominantní věží tafačky a část dvojhalových kotelen s hřebenovou ventilací. Z této doby také pochází přílehlá kolonie pro závodní úředníky a dozorce. Pravděpodobně všechny pomocné a obytné objekty měly vrcholy štítů zdobené vyřezávanými akanty, které se dochovaly na vynesných sedlových střechách čp. 42 a bývalé hasičárny. Čestné postavení zaujímá neorenesanční patrová vila závodního s výraznou jehlancovou věžičkou.

Provoz si později vynutil další přístavbu pomocných objektů, především dílen a skladů. Tyto objekty se vyznačují neomítaným struskovým zdivem. Vysoká okna s horním výklopným dílem byla tradičně rozdělena na malé obdélníky. Prolomení oken zvýrazňuje štuková geometrická šambrána, která je ukázkou kvalitně provedené řemeslné práce, stejně tak jako hladce a čistě spárované cihly.

Největší modernizace dolu proběhla v roce 1937, kdy byla jáma prohloubena na 4. patro do hloubky 606 metrů a Maxovka se tak stala na několik desetiletí nejhlubší šachtou v revíru. K hlubší jámě samozřejmě patřila daleko vyšší těžní věž a výkonnější těžné stroje. Pro tzv. velké oddělení byla vystavěna zcela nová strojovna v konstruktivistickém stylu. Příhradová ocelová konstrukce byla v tomto případě zcela příznána a byla jen vyplněna omítaným zdivem. Středem čelního štítu strojovny prochází

Strojovna dolu Max, dnešní stav, foto: T. Voldráb

horizontálně okno a ve vrcholu se nachází velké kruhové logo s plastickým nápisem PŽS a letopočtem 1937, tedy datem vzniku. Strojovna, která je vedena na seznamu nemovitých kulturních památek, je výborným příkladem konverze industriální stavby. Před několika lety byla přímo vzorově opravena a dostala novou střechu.

Podobné stavby z řad předválečného funkcionalismu nebo industriální stavby vznikly v 50. až 70. letech ve formě jakési znovu objevené avantgardní moderny nebo nově vzniklého brutalismu a postmoderny, bývají ohroženy ze všech nejvíc. Je pravda, že ze strany památkové péče v posledních letech stoupá zájem i o tyto stavby, ale chráněno jich je jak pověstného šafránu. Jejich hodnota není, zejména u průmyslových staveb, dosud oceňována. Příklad kvalitního architektonického zpracování představuje bezpochyby strojovna jámy Nejedlý III. dolu Schoeller v Libušíně, větrná jáma Pustinka, kotelná ČKD Slaný, nebo některé provozní objekty kladenské kabelovny, dnešního provozu NKT Cables. Bohužel krásnou ukázkou byl i zbořený důl Jaroslav v Tuchlovicích.

Celý areál dolu Max je v současné době rozdělen na dvě části. Strojovnu, elektrocentrálu a další provozní objekty dnes využívá řada menších firem. Vrátnice, kotelná a nové koupele patří společnosti O₂. Ze všech objektů jsou v dezolátním stavu pouze nové koupele, které jsou nestejným poklesem poddolovaného území výrazně poškozeny. Budovu pravděpodobně čeká demolice.

Okno strojovny dolu Max, dnešní stav, foto: T. Voldráb

Nemohu samozřejmě opomenout ani důlní vlečku, která byla mezi lidmi z KND plná romantiky. Zprovozněna byla v roce (1889?) a měřila 6,5 kilometrů. Provoz na trati byl ukončen v prosinci 1973. Z dolu Max vyjížděla obloukem do dlouhého lesního zářezu, kde trať na dvou místech překračovala dosud stojící kamenné mosty. Vlečka vyjela v místech dnešní firmy Energie, pokračovala podél Libušínské a Tylovy ulice a přejela ulici Čs. armády u rozdělovských věžáků. Dnes na místě vlečky stojí benzinová stanice a prodejna Plusu. Za silnicí zatáčela trať podél Erbenovy ulice (proto jsou v této části domy v oblouku) a pomocí mostu přejížděla u nemocnice trať Buštěhradské dráhy. Dalším obloukem projela k Habešovně, překonala přemostěním ulici Fr. Kloze a podél fotbalového a zimního stadionu, tady byla odbočka k dolu Amálii, jela přes ulici Petra Bezruče a pokračovala podél ulice Železničářů, kterou následně křížila. Poté vedla dlouhým obloukem podél Březinovy ulice, přejela ulici Wolkerovu, Jaroslava Kociána (tady byly první automatické závory v Kladně) a Milady Horákové. Na trať KND se napojila v ulici U Hvězdy. K hlavnímu nádraží na Výhybce se vlak dostal úvratí přes výhybku hlavní tratě KND a vlaky se zde sunuly přes Troják na nádraží. Podle vyprávění pamětníků byl tento manévr zkouškou strojvedoucích, neboť trať zde byla ve stoupání a na koleje tekla voda z mokrého uhlí ve vozech.

Jen pro zajímavost: Maxovka byla také oblíbeným místem k natáčení filmů. Natáčely se zde např. závěrečné scény pro film Skřivánci na niti Jiřího Menzela, nebo záběry pro seriál Třicet případů majora Zemana. V lesním zářezu maxovské vlečky vznikla také fotografie skupiny Olympic singlu Únos z roku 1973.

Tomáš Voldráb

Literatura: Uhelné hornictví na Kladensku, kolektiv autorů

Tradice budování důlních děl v Čechách

Dílo Jiřího Agricoly „Dvanáct knih o hornictví a hutnictví“, které dokončil roku 1550 již nemohlo být překonáno v jeho době, ale během let vycházelo mnoho dalších knih v Českých zemích, které hovoří o tom, jak bylo o hornictví pečováno. Jednu z nich vydal hornický a hutnický spolek v Moravské Ostravě roku 1876. Zpracoval ji horní ředitel Vilém Jičínský a nazval ji „Katechismus budování důlního pro poddůlní a dozorce“. A nyní již ukázka otázek a odpovědí s této knihy - „Díl všeobecný“:

1. Otázka: *Co rozumí horník slovem „udržování dolu“?*

Odpověď: Málo kdy bývá horstvo tak pevné, aby v něm vyrubané prostory samy sebou beze vší pomoci se udržely, častěji musí horník tyto prázdné prostory, stědy, překopy, jámy, rubání, náraziště, atd. nějak podepřít a zaopatřit, aby tlaku horstva neb vody odolaly a schůdnými zůstaly.

Obyčejným materiálem k takovému zaopatření bývá dřevo, kámen, cihly neb železo, a jest tedy pojištění důlních výrobtek pomocí oněch materiálů, jakož i udržování jich v dobrém stavu zahrnuto slovem „udržování dolu.“

2. Otázka: *Které jsou obyčejné příčiny zaboření (Zubruchegehen) důlních výrobtek?*

Odpověď: Příčiny takového zaboření jsou následující: 1. Tíže kamene, která jest i všem jiným hmotám společná a při odejmutí podpory pádem se jeví.

2. Při smrskách a rozsedlinách bývá příčinou zaboření snaha vrstev skalních uhýbat se podél smrsku neb rozsedliny v bok, ba někdy i z důli nahoru následkem tlaku sousedního horstva, který jest opět jen přirozeným následkem tíže.

3. Nabubření čili nadmutí (Blahung) některých hlinitých hmot např. slínu (Tegel), kterýž ve styku s vodou a vzduchem svůj objem takovou silou zvětšuje, že tomuto bubření jen málokdy výstroj vyrobených otvorů odolá.

4. Nedostatečná soudržnost (Cohäsion) některých vrstev kupř. šterku, písku, kteréž uvolněny byvše, tak dlouho se pohybují a sesypávají, pokud vyplněním všech prázdných míst opět do klidu nepřijdou.

Čím větší jest soudržnost hornin, tím méně potřebují podpory, a jsou některé, jako celistvý nevrstevný pískovec (massinger Sandstein), žula (Granit), droba (Wake), vápenec (Kalkstein) atd., které beze vší podpory obstojí a se nezaboří.

Vrstvené horniny (geschichtete Gebirgsarten) se spíše zaboří než nevrstvené (massige), ač známe též některé druhy vrstevného kamene, které tvoří ochranný krov proti zaboření jiných méně pevných.

5. Málokdy bývá horstvo úplně suché, častěji přivádí vodu s sebou a někdy tak mnoho, že výrobky důlní musí býti pojištěny proti tlaku i proti vnikání vody, jako kupř. při nepromokavém budování jam, nebo hradění při průtřích vod.

3. Otázka: *Které jsou hlavní způsoby udržování dolů (Grubenerhaltung.)*

Odpověď: Udržování dolů dělíme dle materiálu užitého, jakož i podle způsobu vyvedení na následující:

- I. Dřevení (Grubenzimmerg).
- II. Zdění a zakládání (Grubenmauerung und Bergverzatz).
- III. Výstroj železný (Grubenausbau mit Eisen).
- IV. Čištění dolů (Grubensauberung).

Jiří Krajíček

Příště:

Ukázky ze stanov revírní bratrské pokladny, např. v Kladně ze dne 11. července 1922

Problematika dvojích Přílep

Nejstarší písemná, zpráva o nálezu kamenného uhlí ve středních Čechách je z 6. května 1463, což bylo před 545 lety. Objevil ji někdy po roce 1824 František Palacký při pořádní šternberského archivu v mraze. V originále je uložena v pražském kapitulním archivu. Týká se obcí Malé Přílepy a Železná na Berounsku. Za vlády Jiřího z Poděbrad /1458 - 71/ zde bylo dáno právo dobývání "hořlavého kamene" nejvyšším pražským purkrabím Zdeňkem ze Šterberka třem pražským měšťanům: Václavu Herinkovi, Mikuláši Dalekodomovi a Hanuši Zedníkovi. Obsáhla citace listiny je v publikaci Jaroslava Řacha: Než vyrostly haldy, Praha, str. 22-23.

V dalším období byla tato skutečnost zapomenuta, protože ještě nenastala doba k využívání uhlí a jeho těžba a doprava byla poměrně drahá. Tak tomu bylo ještě dalších 300 let. Ani zvýšený zájem o vyhledávání uhlí koncem 18. století nebyl směřován do oblastí Malých Přílep a Železná na Berounsku. Ostatně železná a Chrbiny jsou i spojovány s výskytem chudých železných rud Barrantieny, které byly zpracovávány pomocí "dřevěného uhlí".

Podstata problému spočívá v tom, že se Malé Přílepy na Berounsku někdy zaměňují s Přílepy na Rakovnicku. Historik Jan Kořan /Studie z dějin hornictví č.3 -1973/ uvádí: Na panství Ohráštany v "malopřílepské" pánvičce... Pozemková vrchnost zde měla 533 starých dolových měř, hořovické těžařstvo /hrabě Vrbna/ 108 měř a ostatní měšťanská těžařstva 148 měř. To ovšem nebyly Chráštany u Prahy, ale na Rakovnicku a pánvička nebyla malopřílepská, ale Kounovká sloj v Přílepech na Chráštanském panství.

Oblast Přílep a Olešné na Rakovnicku patřila pod substituci příbramského horního soudu v Chráštanech a na přelomu 18. a 19. století se zde čile dolovalo. Ve výkazu těžeb uhlí z let 1803-04 uveřejněném Janem Kořanem ve Studii z dějin hornictví je daleko největší

těžba z panství:

Chráštany /Přílepy/	- 371 756 v.c. vídeň. c.	= 20 818 t
Zvoleněves/Podlešín/	- 204 601 v.c. vídeň. c.	= 11 458 t
Smečno /Studeněves/	- 20 507 v.c. vídeň. c.	= 1 148 t
Buštěhrad /Vrapice/	- 11 614 v.c. vídeň. c.	= 1 134 t

Ve výkazech těžby z let 1803 a 1804 těžba z Malých Přílep na Berounsku není uvedena vůbec. V novodobé publikaci: Industriální cesty českým středozápadem není uvedeno, že v Přílepech se těžilo černé uhlí z Kounovské sloje. Uvedeno je pouze: „Od středověku se v lomech jihovýchodně od obce na Přílepské skále těžil karbonový arkozový pískovec, používaný na stavby v Rakovníku...". Na uvedené skále jsou dodnes patrné vstupní štoly, pískovcové vrstvy tvořily nadloží těchto uhelných slojí. Pískovec by se patrně netěžil štolovým způsobem, ale normálním lomem.

Ani v obsáhlé publikaci „Dobývání uhlí na Kladensku“ nejsou bližší údaje o tomto dolování pro nedostatek věrohodných podkladů. Pouze v publikaci „Uhelné hornictví v ČSSR“ z roku 1985 je uveřejněna na str. 32 „Mapa dolových výměr u Malých Přílep“ /klasický překlep/ pro štoly Xaver a Vincent a jámu Sofii na černé uhlí ze dne 20. července 1803“. Jedná se s největší pravděpodobností o Přílepy na Rakovnicku, kde byla v těchto letech vůbec největší těžba v celé Kladensko - rakovnicko - slánské pánvi. Pátrání po rozptýlených zbytcích zdejších reliktních svrchnokarbonských slojí v Malých Přílepech na Berounsku, později ověřených jako svrchní a spodní radnická sloj, probíhalo patrně až koncem 19. století a na počátku 20. století v omezeném měřítku.

Lomová těžba těchto zbytků probíhala v letech 1957-58 jako odloučené pracoviště dolu Nosek /původně Jaroslav/ v Tuchlovicích. Dobývalo se asi na osmi místech, kde byly vyhodnoceny zásoby 111 094 tun, kdy při výtěžnosti 95 % se vytěžilo 105 406 tun černého kamenného uhlí.

Malé Přílepy na Berounsku můžeme považovat za místo prvního nálezů uhlí ve středních Čechách, o kterém se zachovala písemná zpráva.

S politováním můžeme konstatovat, že oblast Přílep na Rakovnicku je v odborné literatuře opomíjena, i když v uvedených letech 1803-1804 se řadila na první místo v rozsahu těžby ve středních Čechách.

Karel Melichar

Literatura:

Kořan, Jan: K počátkům uhelného hornictví, In. Studie z dějin hornictví č. 3 /1973/

Doly Společnosti státní dráhy - Důl Thinnfeld

V minulém čísle našeho Zpravodaje jsme čtenářům přiblížili vznik a vývoj Společnosti státní dráhy a uveřejnili popis Dolu Kübeck. Počínajíc tímto číslem budeme dále uveřejňovat popisy jednotlivých dolů a jako první bude uveden popis dolu, který byl v číslování dolů Společnosti státní dráhy označován číslem I. – Dolu Thinnfeld.

Tento důl byl vyhlouben ještě za režimu rakouského státního eráru. S hloubením bylo započato v listopadu roku 1854. Od tohoto roku až do roku 1913, kdy jáma Thinnfeld byla zrušena, se uvedeným dolem vytěžilo:

Celkem do roku 1889 včetně	...	5 699 291 t
Celkem do roku 1883 včetně	..	4 717 263 t
pětiletí 1878 - 1882	.....	455 563 t
rok 1883	.....	42 264 t
pětiletí 1884 - 1888	.....	155 444 t

Důl Thinnfeld tvořil se sousedním dolem Kübeck jeden těžební celek pod společnou závodní správou a proto výše uvedené těžební výsledky se vztahují na těžbu obou dolů.

Zaražení dolu Thinnfeld se provedlo na pozemcích v místech, kde se nyní nachází továrna „Kablo“. Jméno tohoto dolu bylo odvozeno po tehdy věhlasném geologovi, šlechtici z Thinnfeldu, který měl v tehdejších dobách význačnou účast na původním odborném průzkumu po stránce geologické zdejšího kamenouhelného revíru.

Dotyčný důl byl vyhlouben a vydřeven v obdélníkovém profilu 6 m x 1,9 m. Vodítka klecí i celá výdřeva byla provedena z dřevěných hranolů. Severní část profilu o ploše 3,6 m² sloužila pro větrání, střední část pro těžbu se dvěma klecemi po dvou vozících a jižní část pro umístění šachetních pump. Větrní oddělení bylo od těžního oddělení zapaženo 60 mm silnými fošnami, navzájem utěsněnými.

Pro odvodnění dolu sloužil povrchový parní stroj systému Cornwall, s vahadlem, katarakty a kondenzačním zařízením, pohánějící pomocí dřevěných táhel pumpovní složení v kolmém šachetním komíně.

Větrní oddělení bylo spojeno zděným kanálem o délce 13,6 m, v profilu 1,5 x 1,5 m, s ventilátorem systém „Lemielle“ umístěném ve zvláštní sousední budově. Zvláštností tohoto ventilátoru bylo to, že v hlubokém bubnu o průměru 4,3 m a hloubce 7,04 m, se na kolmé hřídeli pohybovaly, uloženy výstředně, tři křídlové dveřeje 1,67 m široké a 6,98 m vysoké, pobité plechem, které se při otáčivém pohybu pomocí dvojice excentrů otvíraly nebo přivíraly. Pohon tohoto ventilátoru se konal ležatým, jednoválcovým

parním strojem o průměru válce 600 mm, zdvihu 1000 mm se šoupátkovým rozvodem. Výfuk větrů byl zděným komínem o ploše 7,86 m², počet otáček stroje pouze 12 za minutu, deprese 50 mm vodního sloupce. Maximální výkon tohoto ventilátoru mohl být až 25 m³ za vteřinu při 22 otáčkách za minutu. Technická dokumentace tohoto kuriosního ventilátoru byla předána do Národního technického musea v Praze.

Po provedené elektrifikaci dolu roku 1900 byly na dole Thinnfeld postaveny dva nové větrníky systém „Schiele“, každý na výkon 550 m³ vzduchu za minutu, poháněné otevřeným řemenem od elektromotorů. Oba tyto ventilátory byly dány do chodu dne 22.3.1900 a dřívější ventilátor Lemielle a záložní ventilátor Körting byly dány do šrotu. Těžní věž byla dřevěná, vysoká 13,2 m ke středu lanovnic. Lanovnice měly průměr 3,8 m a byly uzpůsobeny pro plochá těžní lana.

Těžní klece byly konstruovány jako dvouetážové pro umístění dvou těžních vozíků a byly vyzbrojeny záchytným zařízením systému „Fontain“, s prackami v čele klece. Prázdná klec vážila 1000 kg, ale později se její váha zvětšila. Důlní vozíky před jejich úpravou roku 1896 vážily 260 kg a jejich obsah byl 550 kg uhlí. Později byl obsah vozíků zvýšen na 700 kg. Těžní lana byla plochá, zhotovená ze 192 lesklých ocelových drátů o specifické pevnosti 150 - 160 kg/mm², váha lana obnášela 4 kg pro 1 bm.

Těžní stroj byl parní, ležatý, se 2 parními válci o průměru 500 mm a zdvihu 2000 mm. Jednalo se o francouzský výrobek firmy Schneider v Creusot. Pohyb se přenášel přímo na hřídel lanových bobin. Bobiny byly armovány železem a jedna z nich podle potřeby byla posunovatelná na litinovém jádru bobiny. Nejmenší navíjecí průměr lan byl 3,2 m, největší 3,86 m. Výtah klecí při normální rychlosti 6,5 m/s trval 45 s.

Po elektrifikaci dolu, byl v místnosti před uvedeným parním těžním strojem, postaven nový elektrický těžní stroj, se dvěma cylindrickými bubny o průměru 2000 mm, šířce 1000 mm, pro kulatá těžní lana. Pohon pomocí třífázového motoru o výkonu 550 kW, 250 V, 203 otáček za minutu. Rychlost na laně byla 3,1 m/s. Stroj již byl vybaven podle předpisů pásovou a nožní brzdou. Po ukončení těžby na dole Thinnfeld roku 1913 byl tento stroj převezen na sousední důl Kúbeck, kde provoz tohoto těžního stroje byl ukončen 15. 11. 1997.

Suchá třídíčka - v dřívějších letech (do roku 1900) byla zde v činnosti třídíčka systém „Sievert“, s rošty a třídícím bubnem a vybíracími pasy. Jelikož však tato třídíčka nevyhovovala, byla v uvedeném roce vybudována nová třídíčka s nosnou železnou konstrukcí, s podlahou ve výši mostů 3,4 m, na které se nalézal mechanicky poháněný výklopník vozíků. Vysypané vytěžené uhlí přišlo nejdříve na níže ležící rošty „Briart“, o vzdálenosti tyčí 90 mm. Propadlá míchanice uhlí se třídila suchou cestou na několika podélně nakloněných sítích s otvory na pět druhů: kostky I a II, ořech I a II a krupice I. Další drátěné síto s příslušnými otvory bylo používáno ke třídění krupice II a zde propadlé zrno (průměr pod 6 mm) tvořil uhelný mour. Jednotlivými síty se pohybovalo za pomoci klikových hřídelí

o různém zdvihu a počtu otáček. Celou třídíčku poháněl stojatý parní stroj o výkonu asi 2000 kW, dodaný od firmy Breitfeld & Daněk v Praze. Nakládání vytříděného uhlí se provádělo dlouhá léta sklopnými vozíky, popojíždějících od třídírny po nakládací rampě a teprve roku 1900 se zřídilo přímé nakládání do vagónů. Pro manipulaci při dopravě vozíků k separaci a hlavně při nakládání ze zásob na nádvoří, které se musely ještě třídít, sloužily dva parní elevátory o průměru válců 325 mm a zdvihu 3,61 m. Po provedené elektrifikaci dolu, byly zrekonstruovány na elektrický pohon se šnekovým převodem a kloubovým řetězem systému Gall. U popsané třídíčky bylo roku 1900 zřízeno přímé nakládání vytříděných druhů do vagónů. Za tímto účelem se postavilo na straně třídíčky u rampy několik dřevěných bunkrů, z nichž se uhlí vypouštělo sklápěcím žlabem do níže ležících a podél rampy jezdících železničních vagónů. Každý druh uhlí, kromě kusového a středního, měl vlastní bunkr, do kterého se z třídírny dopravovalo vytříděné uhlí za pomoci kloubových dopravních pasů. Velikost jednotlivých bunkrů se zřídila podle množství odpadu příslušného druhu uhlí. Při této příležitosti byl též zrušen dřívější pohon třídíčky parním strojem a byl nahrazen elektromotory. Transportní pas na uhelný mour byl poháněn rovněž elektromotorem. Kromě výše uvedených pohonů, byly v třídírně instalovány další dva elektromotory, které sloužily k pohonu drátěných bubnů, v nichž se extrahovala krupička III o velikosti zrna 4 - 6 mm, propadlý prach pod 4 mm se většinou používal jako palivo v kotelnách. K posouvání vagónů při nakládce z bunkrů se používala zvláštní elektricky poháněná posunovačka s nekonečným lanem, které se vinulo podél rampovní zdi a vagóny se připínaly zámkem podle potřeby. Stroj posunovačky se skládal ze šnekového převodu, dvou bubnů o průměru asi 750 mm a elektromotoru. Zařízení bylo dáno do provozu dne 22. 3. 1900.

Hlavní část uhelné zásoby přicházela na povrch dolem Kúbeck a ke třídíčce na dole Thinnfeld byla dopravována za pomoci dvojkolejně řetězové dráhy o délce asi 239 m. Tato řetězová dráha vedla od náraziště Kúbeck v hloubce 16 m pod ohlubi, částečně vyzděnou chodbou a z části po mostech až ke zmíněné třídíčce. V blízkosti třídírny se nalézala budova, ve které byl umístěn ležatý parní stroj o průměru válce 260 mm a zdvihu 530 mm, nahoře nad plošinou mostů se nalézalo řetězové kolo s palečnky, do nichž zabíraly články dopravního řetězu. Stroj konal normálně 20-30 otáček za minutu a vozy se pohybovaly na řetězové dráze rychlostí 1,0 - 1,5 m/s ve vzdálenosti 20 až 25 m za sebou v obou směrech. Tento stroj byl rovněž v roce 1900 nahrazen elektromotorem.

Kotelna - k výrobě potřebné páry pro pohon všech původně instalovaných parních strojů, sloužilo sedm parních jednoválcových kotlů po 12,65 délky, průměru 1,42 m a o výhřevné ploše 31,85 m². Komín kotelny byl zděný, 32 vysoký, o světlem průměru 1,95 m².

V letech 1895 - 1896 byla na místě staré kotelny s cylindrickými kotli, postavena nová kotelna, vybavená 6 parními vodotrubnatými kotly systému Mac-Nikol. Vrchní kotel měl průměr 1600 mm, byl dlouhý 8,5 m

Thinnfelská štola, podzemí, foto: ing. V. Neliba

každý kotel měl etážovitý rošt systém Bolzano o ploše 3,8 m². Pod rošty se později zavedl spodní přívod vzduchu. Odvoz popela se konal manuálně ve sklopných vozících, dopravovaných po mostě od třídírny. Pod každým kotlem se nalézal menší uhelný bunkr, do kterého se uhlí z vozíku vysypávalo. K napájení kotlů sloužily dvě nástěnné parní napáječky.

Na dole Thinnfeld se nalézaly v bezprostředním sousedství na jižní straně šachetního dvora rozsáhlé mechanické dílny pro údržbu a opravy na celém tehdejší uhelném závodě STEG. Dále se tam nalézala továrna na drátěná lana, hlavní skladiště materiálu a dělnický konsum. Všechny tyto podniky se roku 1913 zrušily, jáma dolu Thinnfeld zasypala a celé šachetní území se později prodalo společnosti Kablo, která dosavadní výrobu drátěných lan rozšířila a nově zavedla výrobu nejrůznějších vodičů, silnoproudých a slaboproudých kabelů.

Ing. Vlastimil Neliba

Použitá literatura:

Alois Povolný: Hornické dějiny o dolování uhlí společností státní dráhy na Kladensku 1855 – 1936

Kolektiv autorů: Dobývání uhlí na Kladensku

Bohuslav Kletečka, z mlynáře důlní inženýr

Ing. Bohuslav Kletečka pochází z obce Slavíč u Humpolce a narodil se 12. 8. 1928. Po absolvování VŠ Báňské v Ostravě nastoupil na důl Ronna v Hnidousích, jako směnový pomocník hlavního inženýra, potom jako zástupce hlavního inženýra. Od roku 1958 až 1971 pracoval na dole Max v Libušíně ve funkcích vedoucího výroby a provozu. V roce 1972 pracoval na rekonstrukci dolu Nejedlý a otvírce Kačického pole. Do roku 1983 pracoval jako výrobní a technický náměstek. Autorsky se podílel na vzniku knihy Dobývání uhlí na Kladensku a žije na dole Max v Libušíně.

Pocházíte z mlynářské rodiny a o mlynářích se říká, že jsou znalci devíti řemesel, je to pravda?

Nó, to se říká, protože spoustu věcí si mlynář musí dělat sám, když se třeba opravovalo mlýnské kolo a ono to na mlejně ani jinak nejde. Otcí jsem musel dost pomáhat, sám všechno dělat nemohl a stejně tak pracoval od rána do večera.

A proč jste si vybral jako budoucí povolání hornictví a nezůstal na mlýně?

K nám jezdil do Skorkova, to je mlýn na samotě u Skorkovského rybníka, Ing. Koudelka a ten dělal tady na Maxovce. Chodil ke svému strejdovi a tetě, vždycky na prázdniny, sekal trávu, a protože se znal s otcem chodil i k nám. Hlavně matku ovlivnil, protože matka mě do toho navezla. Jednou přišel a potřeboval naklepat kosu a pak si liboval, že mu kosa pěkně seče. Říkal, když jsem šikovnej, že bych mohl jít do uhelný.

A otec proti tomu nic neměl?

Otec měl, ten počítal, že převezmu mlýn a já na to byl taky tak připravenej, protože jsem ani nepočítal s tím, že půjdu z gymnázia na vysokou školu, ale když matka mě pak přesvědčila. Říkal jsem si, půjdu tak na rok a pak to zabalím, ale ono to dopadlo úplně jinak. Vlastně mě k tomu donutila situace. Já nastupoval do školy v roce 1947 a ve čtyřicátém osmém se vyvlastňovalo a otcí zaplombovali mlejní i pilu, takže mě už vlastně nic jiného nezbyvalo, než školu dodělat.

Na báňský nás bylo pětadevadesát, někteří kluci si mysleli, že budou hned za tejdén dělat vedoucího závodu. Při zkouškách pak ti, co nejvíc kecali, vypadávali jak cukráři.

Já jsem musel celkem dost dohánět, hlavně z matematiky – co je to derivace, integrál, které se potřebovaly u statiky a dynamiky. V tom jsem měl trochu výhodu, že jsem bydlel s klukem, který se matematice věnoval, někdy až moc, copak ona je zajímavá a jeho to hlavně bavilo.

V Ostravě jste fárál na jaké šachtě?

To jedině, když se dělala nějaká akce nebo úkol splnění těžby. Vyzývali nás, abychom se jako budoucí důlní inženýři snažili na šachtě dělat a já byl na práci zvyklý. Fáráli jsme na dole Petr Bezruč a vybírat jsme si moc nemohli, takže jsme kolikrát fáráli ze stěny, až na nejvyšším místě, kde se nejlépe prášilo. Já byl toho napolykanej, že jsem uhlí prskal ještě dva dny potom.

Po vysoké škole jste vzal místo na Ronnovce, jak na Vás tohle místo působilo, i třeba Kladno proti Ostravě?

No tak já jsem nemohl moc srovnávat. V Ostravě, jsme v rámci školy fáráli, jenom když jsme prováděli měření větrů nebo jak jsem říkal prve, ale to nebyly žádné zkušenosti. Na Ronnovce už šlo do tuhého. Školu jsem skončil 26. listopadu 1951, hned na to 1. prosince jsem se ženil a 2. ledna jsem nastoupil na šachtu, takže jsem měl celkem foťr. To spíš až postupem doby, když jsem přešel na Maxovku a pak na Nejedlý, tak jsem si říkal, že jsem na začátek vyfasoval nejhorší šachtu. V té době bylo špatné hlavně větrání. Ronnovka byla těžká šachta.

Pracoval jste i nějakou dobu v tzv. Pomocných technických praporech. Ono se to dost srovnává s knihou Černí baroni, což je především román a události jsou brány nadneseně. Jaká byla praxe činnosti PTP tady na Kladně?

Dělaly se normálně všechny práce v dole. Byli tam i na rubání a ti co měli nějaké zdravotní problémy a nebyli způsobilí fárát do dolu, dělali třeba na odvalu hlušiny.

A Vy jste byl u PTP jak dlouho?

No, u PTP jsem byl dvacet sedm měsíců. Politická situace byla tehdy ještě poměrně napjatá a nikdo neměl jistotu, že půjde domů. Narukoval jsem 1. října 1953 a skončil jsem den před Štědrým dnem.

Od padesátého osmého roku jste pracoval na Maxovce a zaváděl jste tady hydromechanizaci. Maxovka byla první šachta na Kladensku, kde se hydro používalo?

My jsme byli tehdy spojeni s Mayrovkou. To byl jeden podnik, Maxovka, Mayrovka a Ronna. Hydro se zavádělo na Mayrovce a po jejich způsobu jsme to pak zaváděli tady. Na Mayrovce to tehdy měli na starosti dva pracovníci, ale nebyli moc zkušení. Mysleli si, že to půjde pomalu samo, ale tlaková voda pořádná nebyla, hlavní čerpací stanice byla dělaná na normální přítok důlní vody a na hydro samozřejmě kapacitně nestačila. Nebyly ani potřebný jímký, které jsme potom dělali.

Hydro bylo v té době poměrně novinkou, nebo ne?

V Ostravě tak dělali. Tam byly ale jiný podmínky a jejich způsoby jsme nemohli přebrat. Já když to na Mayrovce viděl, tak to bylo špatný. Oni měli

žlabovou soupravu, k tomu síto a neodtěžilo se dohromady nic, prostě bordel okolo, všude voda a žádná fedrunk. Všechno se muselo rozšířit, čerpací stanice dostala nová čerpadla výhradně pro hydro a rázem byl dostatek tlakové vody.

**Vy jste, pane Kletečko, přišel na metodu, které se říká „malé hydro.“
Lze tak těžit uhlí pomocí hydra i úpadně. Jak to fungovalo?**

U hydra je podmínkou, aby byl úklon dopravních žlábků 6 cm na metr, aby voda tekla, a když se hydro zavádělo, stanovily se plochy, které té podmínce vyhovovaly. Nebylo to nic moc. Využití úklonu sloje nebylo všude možné. Pro použití „malého hydra“ se na sucho vyrazila normální chodba do nejnižšího místa a odtud se šlo proti úklonu sloje. Dole se udělal žump, do kterého teklo podsítné s vodou a odtud se vše čerpalo menšími čerpadly až do míst, kde to teklo normálně k jímce. Nadsítné se těžilo pomocí hřebláků. U vodorovných chodeb se všechno, jak voda, tak uhlí, odváděla hřeblákem, protože po rovině to šlo. Takhle se daly vytěžit jakékoliv sloje.

Díky hydry se zamezilo ohňům, že ano?

To se hodně zlepšilo. Dost nám to pomáhalo. Když byl zápar ze stařin, tak to kolikrát znamenalo zavřít nejen porub, ale celej revír a všechno tam nechat. Chodby byly vykopený, je tam výdřeva, lutny a někdy to bylo tak rychlé, že se nestačily vyrabovat ani kolejnice nebo žlaby. To pak byly ohromný náklady a u hydra se zápany prakticky neděly.

Setkal jste se za dobu své praxe s nějakou vážnou událostí?

Nějak kolem roku 1964 byl oheň na 3 úpadní a na Janovku a Mayrovku šly větry s vysokým obsahem CO. To bylo ohroženo celý osazenstvo ranní směny. Kdyby se tenkrát zaspalo, tak tam popadali všichni a dopadlo to hůř jak na Nosku.

Pracoval jste tady řadu let, co pro Vás Maxovka znamenala?

Já jsem tady byl celkem spokojenej, protože tady byli dobrý havíři a slušný lidi. Na Nejedlým už to tak v rychtiku nebylo.

Děkuji za rozhovor

ptal se Tomáš Voldráb

Klub přátel hornických tradic Kladno a celá redakční rada Hornického zpravodaje přeje panu Kletečkovi hodně štěstí a zdraví k jeho osmdesátým narozeninám.

Požár na Dole Bois du Cazier

Mezi největší důlní neštěstí z druhé poloviny padesátých let dvacátého století patří nehoda na belgickém Dole Bois du Cazier v Marcinelle. Dne 8. srpna 1956 zde při požáru ve vtažné jámě zahynulo z 275 horníků, kteří se v době neštěstí nacházeli v dole, celkem 262 osob.

Důl Bois du Cazier měl v době nehody v provozu dvě jámy, vyztužené dřevěnou výztuží, které byly označovány jako jáma č. 1 (vtažná o průměru 3,16 m) a jáma č. 2, která sloužila jako jáma výdušná a její průměr činil 3,26 m. Obě jámy byly hluboké 1 035 m a vtažná jáma byla dále za provozu prohlubována pod tuto úroveň. Obě jámy byly propojeny přímými spoji na úrovni jednotlivých pater dolu a pro zabránění zkratu větrů v nich byly vybudovány dřevěné izolační objekty. V blízkosti obou jam pak byla hloubena další jáma, která byla označována jako jáma č. 3 a s jamou č. 1 byla propojena dvěma prorážkami, které však k očekávané vyšší exhalaci metanu byly zazděny. Ovětrávání dolu zajišťoval jednak hlavní důlní ventilátor o průměru 2200 mm umístěný na povrchu jámy č. 2, a dále dva výpomocné ventilátory umístěné na patrech v úrovni 835 a 975 m. Těžba z dolu byla zajišťována bobinovým těžním strojem a osmietážovými klecemi, z nichž každá etáž byla určená pro jeden vůz. Jamou č. 1 byla prováděna těžba z patra 765 a 975 m, jamou č. 2 byla těžba prováděna z patra 1 035 m. Narážení do klecí bylo hydraulické s centrálním rozvodem tlakové olejové pracovní kapaliny z nádrže umístěné na patře v úrovni 907 m.

V kritický den v ranní směně došlo při narážení plných vozů do klece v jámě č. 1 na patře 975 m k situaci, kdy prázdný vůz byl nedostatečně vyražen z klece. Nedorozuměním při signalizaci došlo pak k zatažení klece a napolo vyražený vůz strhl můstky, které poškodily potrubí se stlačeným vzduchem a potrubí s pracovní kapalinou hydraulického zařízení. Současně byl poškozen napájecí kabel 3 kV a vzniklý elektrický oblouk okamžitě zapálil olej vytékající z poškozeného hydraulického rozvodu. Vysoká teplota hořícího oleje (cca 1 250 °C) byla příčinou rychlého rozšíření požáru na dřevěnou výztuž jámy a okolních důlních děl. Husté dýmy proudily s vtažnými větry a postupně pronikaly do celého dolu. V důsledku tepelné deprese požáru došlo současně ke zvratu větrů a přibližně po deseti minutách od vzniku požáru se husté dýmy objevily na ohlubi jámy č. 1.

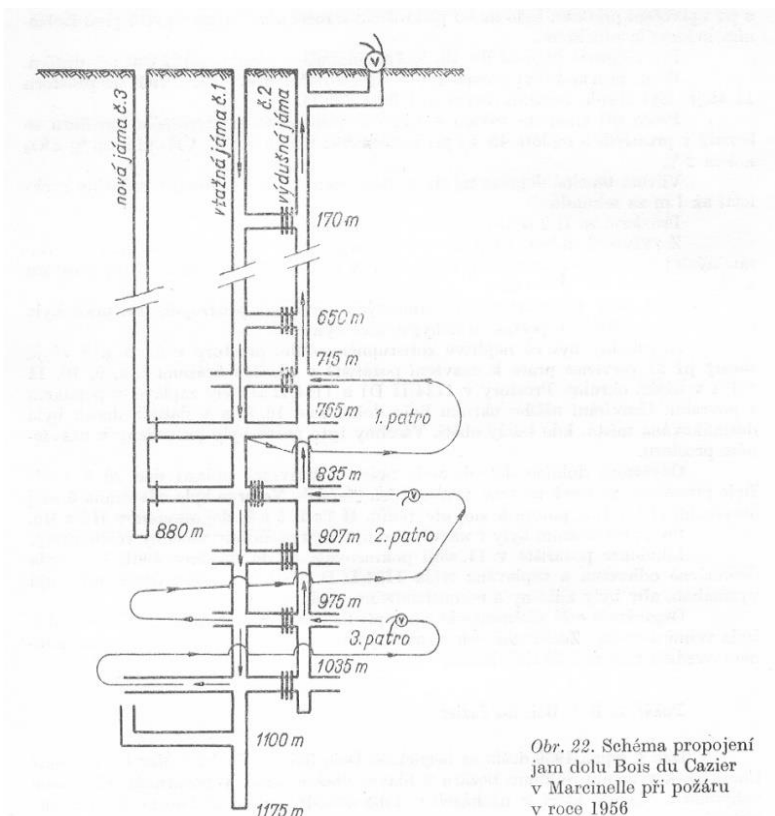
Na patře 975 m, kde požár vznikl, se oheň velmi rychle přenesl do spojovací chodby mezi oběma jamami a po prohoření trojích dřevěných dveří přibližně jednu hodinu po vzniku požáru pronikl i do výdušné jámy č. 2. Tím vznikla beznadějná situace pro jakékoliv záchranné práce, neboť obě jámy byly v plamenech, lana klecí se v důsledku vysoké teploty přetavila a klece spadly dolů. Přibližně po hodině a půl po vzniku požáru byl zastaven hlavní ventilátor, což však nemělo vliv na průběh požáru. První záchranné čety dorazily na důl až za dvě a půl hodiny a jejich opožděný zásah již

nemohl být úspěšný. Po opětovné spuštění hlavního ventilátoru záchranáři postupně shora uzavíraly jednotlivé spoje mezi vtažnou a výdušnou jamou. Příští den v noci pak záchranáři dosáhli patra v úrovni 907 m. V průběhu příštích pěti dnů bylo z dolu vyproštěno celkem 83 obětí. Po další namáhavé práci bylo postupně dosaženo patra v hloubce 1 035 m a práce na likvidaci následků požáru a vyprošťování zbývajících obětí byly ukončeny až po 14 dnech.

Na velké počtu obětí se především podílela skutečnost, že osádky jednotlivých pracovišť o vzniku požáru byly informovány opožděně, neboť v první fázi vzniku požáru se vedení dolu domnívalo, že požár nemůže osádky v dole ohrozit a podaří se jej zvládnout vlastními silami. Svůj podíl na nehodě má také opožděné povolání záchranných sborů.

Ing. Vlastimil Neliba

Použitá literatura: L. Hájek, P. Faste: *Důlní záchranářství*

Obr. 22. Schéma propojení jam dolu Bois du Caizier v Marcinelle při požáru v roce 1956

Voda pitná a užitková v Praze

Je známou pravdou, že obyvatelé naší planety se bez vody neobejdou. Její úloha byla a je nezastupitelná nejen pro život fyzický, ale i v mnohých případech i pro život duchovní. Kult vody provázel mnohé generace a voda byla vždy nejhodněji využívaným prostředkem pro regeneraci a k očistě těla i duše. Ne vždy byla ale tělesná očista na výsluní, mnohdy byla považována za hříšnou. Po určité době se však vracela v podobě nezbytného hygienického úkonu pro udržení zdravého těla.

Technická díla, která přiváděla potřebnou vodu do míst, kde jí byl nedostatek, můžeme v pražské aglomeraci sledovat již od 12. století. Lhostejno, zda tyto přivaděče měly formu otevřených koryt či vodovodních řadů vyrobených z různých materiálů jakými bylo dřevo, kámen pálená hlína či olovo. Jednalo se o díla samospádová, gravitační, bez čerpací techniky. Vodovody pro církevní či panovnické objekty měly povahu ryze soukromou a v prvopočátcích veřejnosti nesloužily. Prvním zařízením určeným výhradně potřebám obce byl až Novoměstský vodovod z poloviny 14. století.

Počátky zásobování vodou

Zakladatelem Strahovského kláštera řádu premonstrátů byl olomoucký biskup Jindřich Zdík. Pro klášter vybral místo na úbočí Petřína, které leželo poblíž Pražského hradu a osad při důležité obchodní cestě. Měl také k dispozici vydatné prameny dobré vody z petřínského úbočí. K pozoruhodnostem tohoto kláštera patří složitý a technicky velmi zajímavý vodovod, projektovaný ještě před zahájením stavby kláštera a budovaný současně s ním. Voda se přiváděla samospádem z vydatných pramenů podchycených ve štole vykutané ve východním svahu Petřína. Rozváděla se několika kanálky do klášterní kuchyně, umývárny a do kašny. Z té stékala do vytesané nádrže a odtud odtékala do velkého lichoběžníkového bazénu v rajském dvoře. Tento románský vodovod sloužil Strahovu až do konce 16. století. Velkorysá přestavba, kterou započal opat Lohel, předpokládala i rekonstrukci zásobování vodou. Byly vyčištěny a opraveny prameny a svedeny do nové vodní štoly a vybudována štola další, zvaná Zahradnická. Dílo bylo dokončeno v roce 1651. Třebaže byl vodovodní systém neustále rozšiřován, nedokázal zabezpečit rovnoměrnou dodávku vody. V roce 1782 přišel do kláštera známý vodohospodářský odborník a geometr Jan Alois Kolbe. Provedl tu obsáhlý průzkum pramenišť a rozvodu vody, navrhl podchycení dalších pramenů, rekonstrukci rozvodného potrubí a své záměry brzy realizoval. Strahovský vodovod zásobuje užitkovou vodou objekt kláštera dodnes, na pitnou vodu pražské vodovodní sítě byl areál připojen v roce 1906.

Za jeden z nejstarších přivaděčů vody v Praze je také považován vodovod pro Vyšehrad. Podle seriózní i méně spolehlivé literatury, archivní

prameny chybí, údajně již na počátku 12. století přitékala voda otevřeným korytem ze studánky, zvané v pověstech Libušina lázeň, na Jezerce nad vesnicí Michle, do Vyšehradu. Po roce 1140 snad nechal český kníže Vladislav II. otevřené koryto zatrubnit do dřevěných rour a dal na Vyšehradě postavit kašnu. Jisté je, že v roce 1361 se rozhodla vyšehradská kapitula, za vedení Viléma z Lesákova, rekonstruovat značně zchátralý dřevěný vodovod a položit roury z hlazeného kamene. Nový vodovod nezásoboval pouze Vyšehrad, ale zavlažoval rovněž vinice nad Podolím. Není zatím jasné, kdy toto vodohospodářské dílo zaniklo, nicméně v roce 1441 vodovod ještě fungoval.

Roku 1333: „...v měsíci září byl s velikými pracemi a náklady dokončen na Zbraslavi vodovod s olověnými rourami; a voda sebraná ze tří pramenů byla dovedena až do umývárny, kde vytéká; celkem má od prvního pramene na délku dva tisíce a šest set loket pražské míry. Olova se při tom díle spotřebovalo dvě stě centů a cínu deset. Úhrn vynaložených peněz je sto šedesát kop pražských grošů a dvacet kop bylo vynaloženo na umývárnu s pomocí Boha, který je pozhnán na věky. Amen.“ Toto je bohužel jediný záznam o zřízení vodovodu pro Zbraslavský klášter. Z konfigurace okolního terénu je možné usuzovat, že byly podchyceny prameny někde na úbočí vrchu Havlína a svedeny do kláštera. Použití olova jako trubního materiálu se objevuje na našem území poprvé. Kdy toto vodní zařízení zaniklo, není jasné.

Pražský hrad byl od nepaměti zásobován vodou pouze z místních studní a pramenů. Ty však postupem doby přestávaly stačit v důsledku zvyšování nároků dvora a proto hledalo panstvo nové možnosti. Zdá se, že první zdrojem bylo povodí potoka Brusnice. Potok vyvěrá v benediktinském klášteře sv. Markěty, vzdáleném od Hradu necelé čtyři kilometry. K jeho prameni, jímž byla studánka zvaná později Vojtěška, se váže legenda o setkání Slavníkovce biskupa Vojtěcha s přemyslovským knížetem Boleslavem II., které vedlo k založení zdejšího mužského kláštera v roce 993. Potok protékal pod střešovickým návrším, dále strží, která tvořila přirozenou severní hranici Pražského hradu, a vléval se do Vltavy. Pramínky vyvěrající od severu ze střešovického masivu a od jihu od Malovanky byly zachyceny snad za panování císaře Karla IV. v otevřené nádrži pod Kajetánkou a odtud byla voda vedena do Hradu dřevěným potrubím. Do nádrže byla svedena i Brusnice. Přesná trasa vodovodu není známa, jisté však je, že v koncovém úseku vedl vodovod přes hradní příkop do Hradu a ústil do kašny před Starým královským palácem.

S nástupem Habsburků v roce 1526 došlo k úpravám a rozšíření areálu Pražského hradu směrem na sever za Jelení příkop. Tady byla založena renesanční zahrada. Vzhledem k častějšímu pobytu královské rodiny na Pražském hradě se tehdy zvýšila spotřeba pitné i užitkové vody. Bylo proto započato s hledáním nových pramenů, a to na severním svahu střešovické vysočiny. První vodovod z jímacích štol v oblasti Sřešovic a Veleslavína byl postaven už za panování císaře Ferdinanda I. Za vlády

Rudolfa II. se stal Hrad téměř na třicet let středem politiky nejen Království českého, ale i Říše římské národa německého. To s sebou samozřejmě přineslo i zvýšené nároky na spotřebu vody. Řešení bylo nalezeno v založení nového vodovodu na užitkovou vodu vedenou z rybníků u obcí Chýně a Hostivice, vzdálených asi 13 kilometrů, přes tzv. Královský reservoir (dnes Libocký rybník). Odtud byla voda přivedena otevřeným příkopem. Traduje se, že autorem byl známý dánský hvězdář Tycho Brahe. Příkop vedl po úbočí nad Vokovicemi, Veleslavínem a Střešovicemi až do zásobního rybníka v Bažantnici na hradním území. Odtud se voda rozváděla dřevěným potrubím. Pitná voda přitékala potrubím z pálené hlíny ze zmíněných vodních štol vykutanych ve střešovickém masivu. Takto byl Pražský hrad zásobován až do dvacátých let 20. století.

Velkorysá přestavba Pražského hradu jako sídla prezidenta Československé republiky počítala i s novým zásobováním vodou. Rekonstruovaly se zásobní rybníky na užitkovou vodu, která se do Hradu nově přiváděla litinovým potrubím o profilu 300 mm, byly vyčištěny jímací štoly a takto získávaná pitná voda byla vedena litinovým vodovodním řádem profilu 150 mm do nového vodojemu, který sloužil i pro užitkovou vodu. Každý druh vody měl ve vodojemu samostatnou komoru. V hradním areálu a v zahradách byly postaveny nové vodovodní rozvody. V padesátých letech 20. století byl Hrad napojen na městskou vodovodní síť a voda užitková dodnes proudí do jeho zahrad z Libockého rybníka.

Za počátek zásobování obyvatelstva hlavního města Prahy vodou z veřejného vodovodu bývá považována polovina 14. století. Spolu se vznikajícím Novým Městem pražským bylo v roce 1348 „...položeno dřevěné potrubí na pramenitou vodu pro kašny na Dobyčtím a Koňském trhu...“ (dnešní Karlovo a Václavské náměstí), jak se dovídáme z odborné literatury 19. století. Spolehlivé písemné doklady, které by přímo konstatovaly založení tohoto vodovodu, chybějí. Jediným hmatatelným důkazem zůstává archeologický nález zbytků dřevěného potrubí uprostřed Václavského náměstí.

Vitavské vodárny

Doba renesance byla opravdovou obrodou také pro distribuci vody. Vznikaly první vodárny, byl ustálen vodohospodářský systém a stanovena technologie kladení potrubí i způsob odběru pomocí veřejných či soukromých kašen. V pražských městech byly postupně v 15. a 16. století čtyři vitavské vodárny, Staroměstská pro Staré Město pražské, Petržilkovská pro Malou Stranu, Šítkovská a Novomlýnská pro Nové Město pražské. Vzniklý způsob zásobování vodou sloužil s drobnými odchylkami až téměř do konce 19. století.

První dochovaný spis vztahující se ke Staroměstské vodárně je až z roku 1489. K roku 1427 je ale uváděn rounník, v roce 1431 „...vyhořela věž vodná mistra Petra ode dna.“ Na panoramatu Prahy z roku 1562 je

osmiúhelná hrázděná a bání krytá vodní věž dobře patrná. Její podoba pochází z roku 1554, kdy byla dne 27. října otevřena za účasti primase Chochola ze Samechova. Dne 5. dubna 1576 vyhořela a následujícího roku byla vystavěna věž dnešní, která doznala v průběhu své existence, zvláště ve svých vrchních částech, několik podstatných změn. Po čtyřech požárech a následných opravách (v letech 1582, 1591, 1636 a 1638) ještě utrpěla v roce 1648 střelbou Švédů a byla opravována za účasti kameníka Giovanna Baptisty Spinnetiho. Poškodily ji také povodně (v letech 1655 a 1752), požár v roce 1762 a pruská sřelba roku 1756 a po nezbytných opravách byla spolu se staroměstskými mlýny 16. června 1848 vypálena Windischgrätzovou střelbou s Peřína. Požár zničil horní patra věže, a proto dostala roku 1853 novogotické panelování posledního podlaží. Její dnešní podoba je výsledkem čtrnácti stavebních úprav a oprav.

První zmínky o technologii Staroměstské vodárny pocházejí z roku 1636, kdy bylo zařízení po požáru opraveno dřevěným a olověným potrubím a byla osazena nová nádrž. V roce 1680 byla vodárna vybavena novým čerpacím strojem. Dne 23. listopadu 1697 byla sepsána smlouva mezi úředníky Starého Města pražského a Václavem Nigrinem „...za účelem slítí dvou velkých klik ze železa pro vodárnu dle modelů a nejméně dvou velkých střeviců“ (nádrží). V polovině 18. století vypracoval Josef Mysliveček, pozdější „Il divino Boemo“, jako svůj mistrovský kus, hydraulický model Staroměstské vodárny a stal se mlynářským mistrem. V roce 1784, když se protrhl jez na Vltavě, přestala vodárna na čas pracovat vzhledem k nedostatku vody. Podle popisu z roku 1808 měla tři čerpací stroje o třech až čtyřech pístech (celkem jich bylo jedenáct) o průměru 158 až 224 mm. Vodu vytlačovalo potrubí o průměru 59 až 66 mm do pánve ve věži o objemu 2,28 m³ a odtud se rozváděla pěti vodovodními řady profilu 59 až 66 do města. Podle návrhu ředitele Stavovské polytechniky Františka Josefa rytíře Gerstnera vypracoval strojmistr polytechniky Josef Božek v roce 1835 nové čerpací stroje. Kolem roku 1860 se strojovna opět rekonstruovala; instalovala se tu nová horizontální čerpadla, která sloužila až do roku 1882. Projektantem těchto strojů byl pravděpodobně Romuald Božek. V roce 1880 byla věž Staroměstské vodárny vyřazena z provozu a kapacity vodních strojů bylo využito pro zásobování nového vodojemu na Karlově říční vodou. Tato vodárna byla v provozu do 24. května 1913.

První zmínka o kladení dřevěných vodovodních trub spojovaných železnými zděřemi na území Prahy je z roku 1489. Roury se vrtaly ze syrových borových kmenů a kladly do pískového lože zhruba jeden a půl metru pod zem. Této technologii se ve všech pražských městech užívalo až do poloviny 19. Století, kdy se dřevěné roury nahrazovaly potrubím litinovým. Podle plánů vodovodní sítě z druhé poloviny 17. století napájela Staroměstská vodárna třemi hlavními vodovodními řady 96 vefejných či soukromých kašen a v roce 1727 již 108 kašen. Po dokončení rekonstrukce vodovodní sítě na počátku 19. století byla voda dodávána také přímo do domů.

Novoměstská vodárna Šítkovská se začala poprvé budovat roku 1495. Byla postavena ze dřeva a záhy „...léta 1501 v adventě ve čtvrtek v noci před sv. Ondřejem, věž pánů novoměstských, kterouž vedli po troubách vodu a lidem k užívání dávali, spálena jest zanedbáním Matouše, rourmistra novoměstských pánů.“ O dva roky později „...v roce 1503 v sobotu po Velikonocích dopoledne sesula se zcela věž novoměstských pánů, která stála pod Zderazem... a postavili jinou věž pletenou, která ale postála jen krátkou dobu, neboť rourní mistr... zapálil ji skrze nedbalost a věž vyhořela. Pak udělali mezi sebou sbírku a postavili věž novou.“

V roce 1588 vodárna znovu vyhořela a v témže roce začala výstavba nové dodnes stojící vodní věže. Stavba vodárny, vodní věže a také mlýnů, brusíren a dalších „vodních heblů“ začala 8. října 1588. Její stavitel, novoměstský občan Karel Mělnický, byl za vybudování celého vodohospodářského díla povýšen císařem Rudolfem II. do šlechtického stavu s přídomkem z Karlsperka. Vodárenská část byla dokončena roku 1591, celý areál pak v roce 1599. Všechny stavební i finanční údaje zaznamenával stavitel do stavebního deníku, který je dnes uložen ve Strahovské knihovně řádu premonstrátů. O této stavbě známe téměř všechny podrobnosti. Později, v roce 1648, poškodily Švédové tuto vodárnu střelbou a věž se naklonila; oprava trvala do roku 1651, o čemž informují nápisy na západní straně věže (dnes bohužel již téměř nečitelné). Tehdy dostala věž svou charakteristickou cibulovou báň. Roku 1881 měla být věž po ukončení provozu snesena, ale díky zásahu Umělecké besedy zůstala zachována. Později, v roce 1926, zakoupil věž a přiléhající mlýny spolek Mánes. Mlýny byly zbořeny a věž pojata architektem Otakarem Novotným do budovy Mánesa.

O vývoji technologie této vodárny a její rozvodné oblasti toho mnoho nevíme. V roce 1495 „...položili novoměstští páni vodovodní roury od obecních mlýnů a udělali dvě kašny jednu u Bílého lva proti obecnímu dvoru (Vodičkova ulice) a druhou v Žitné proti Krupné ulici.“ Karel Mělnický stavěl v roce 1591 jeden čerpací stroj. V roce 1605 žádají představitelé Nového Města pražského mincmistra v Kutné Hoře o darování nebo prodání mědi potřebné na „nový štok a kliku“. V roce 1610 byla voda ze Šítkovské vodárny zavedena do dvanácti pivovarů, dvou klášterů a do obecních a soukromých kašen. Celkem vodárna zásobovala 130 stoujanů a kašen na území horního Nového Města pražského. Dne 16. března stejného roku se zavázal císařský zvonař v Praze Niklas Löw ze Široké ulice smlouvou novoměstské radnici, že odlije píсты a ostatní věci pro nedávno opravenou vodní věž a v pořádku je dodá. Na počátku 19. století měla vodárna dva stroje, z nichž se každý skládal ze čtyř jednočinných čerpadel. Voda byla vytlačována dvěma rourami o průměru 66 mm do pánve umístěné o 36 metrů výše, která měla objem 1,71 m³; odtud byla voda rozváděna šesti rourami o průměru 79 až 112 mm do 104 kašen horního Nového Města pražského. V roce 1882 byla vodárna kromě věže zbořena a na jejím místě postavena vodárna nová. Dvě ležatá dvočinná girardská čerpadla pohánělo vodní kolo Sagebienova

systemu a tlačila vodu přímo do vodovodní sítě a do nového vodojemu na Karlově. Tato vodárna sloužila do 24. května 1913.

Na Menším Městě pražském neboli Malé Straně byly špatné podmínky pro zásobování vodou z Vltavy. A tak se malostranští představitelé dohodli s pekařem Janem Petržilkou o výstavbě vodárny v těsném sousedství jeho mlýnů na ostrově u dnešního smíchovského nábřeží. Dřevěná vodárna byla umístěna vně malostranských hradeb. Bylo to v té době neobvyklé a strategicky nevýhodné, ale technicky jediné možné řešení. Pohonu vodních kol sloužil stejný jez, který poháněl i protilehlou Šítkovskovskou vodárnu. Výstavbu zděné věže na tomto místě je nutné klást mezi léta 1582 až 1596, přičemž horní hranici vymezuje datovaná kresba Petra Stevense, kde se věž představuje v takové podobě, v jaké ji známe dnes.

Vývoj technologie Petržilkovské vodárny můžeme sledovat od roku 1602, kdy přísežní mlynáři potvrzují, že strojní zařízení je velmi dokonalé. V roce 1629 byl postaven za přispění Albrechta z Valdštejna nový čerpací stroj s podmínkou, že jeho palác na Malé Straně bude zásobován vodou bezplatně. Je zajímavé, že ještě ve dvacátých letech 20. století se voda pro Valdštejnský palác dodávala zdarma. V roce 1670 vedlo z pánve této vodárny pět „padacích dřevěných řadů“. Stejně množství vodovodů napájelo v roce 1686 celkem 57 kašen a stojanů. Na počátku 19. století měla vodárna dva stroje po třech pístech o průměru 158 až 191 mm a vytlačovala vodu dvěma rourami o průměru 66 mm do výše 29 metrů, kde byla ve věži umístěna nádrž o objemu 1,05 m³. Vodu rozváděla čtyřmi rourami o profilu 66 mm do čtyřiceti kašen. V roce 1840 byl firmou českého vynálezce Romualda Božka postaven třetí stroj se dvěma dvojitými čerpadly. O čtyřicet let později byla z věže snesena pánve a v roce 1886 přestala vodárna pracovat. Distribuční systém Malostranské vodárny Petržilkovské byl přepojen na nové potrubí, které sem přivádělo vodu z nové parní Pražské vodárny v Podolí.

Novoměstská vodárna Novomlýnská, jak ukazují dobové kresby, stála kdysi nad vodou, ale dnes se v důsledku regulace Vltavy ocitla na okraji bývalé Petřské čtvrti. Roku 1484 zde již vodárna s věží stála, ale až v roce 1500 se rada Nového Města pražského usnesla na výstavbě vodovodu. V roce 1536 tu byla zbudována dřevěná věž, která sloužila až do osmdesátých let 16. století. Po požáru roku 1582 byla 10. srpna téhož roku obnovena. K 25. dubnu 1602 se také dochovala zpráva o „vejchozu starších přísežných mlynářů zemských“, která konstatuje zchátralost této stavby. Nová a velmi výstavná věž tu vyrostla mezi léty 1602 až 1606 z kamene na dubových pilotách v „renesančních dimenzích“. Měla osm pater. V posledním podlaží byl „lusthaus“ s dvanácti okny, mezi nimiž se skvěly nástěnné malby českých panovníků od Přemysla až po Rudolfa II. Tato vodní věž se 6. února 1655 natrhla „...původem velké povodně a ledového štukoví, též velkého dříví, a potom se na dvě roztrhla.“ V roce 1658 byla postavena věž, která stojí dodnes. Poučení z mnoha požárů udělalo své,

a tak tato nejmladší pražská vodní věž byla postavena s „teplorozvodným vytápěním“, když výtlačné a požerací potrubí bylo umístěno do „komína“.

Dochované doklady o technologii Novomlýnské vodárny jsou velmi kusé. V roce 1620 se zmiňuje jedno vodní kolo a k 3. březnu 1636 se dochovala zpráva o existenci olověných trub, jimiž „padala voda dolů“. Pozoruhodná je zmínka z roku 1831, v níž se připomíná fungující stroj, který nese letopočet 1649. Roku 1808 měla vodárna dvě vodní kola se dvěma čerpacími stroji po čtyřech jednočinných čerpadlech, která tlačila vodu dvěma rourami o průměru 66 mm do pánve, jež byla o 33,5 metru výše a měla objem 0,86 m³. Čtyři rozváděcí roury měly profil 92 mm a přiváděla se jimi voda k 56 kašnám v dolním Novém Městě pražském. V letech 1877 až 1878 byla dosavadní věž ponechána a vedle ní byla vybudována nová vodárna. Čtyři dvojčinná girardská čerpadla dodaná První česko-moravskou továrnou na stroje a poháněná dvěma vodními koly Sagebienova systému „o síle“ 70 až 80 HP, čerpala vodu do vodovodní sítě Nového Města pražského a na Letnou. Takto zrekonstruovaná vodárna byla v provozu do 2. prosince roku 1919.

Století stagnace a hledání

Devatenácté století bylo pro Prahu po stránce zásobování vodou obdobím stagnace, možná i krize, ale také érou hledání nových zdrojů. Šance na zásadní zlepšení, které se během této doby objevily, byly vesměs promarněny, snahy po uplatnění moderních trendů padly na úrodnou půdu až na samém sklonku století. Chatrnost dřevěného potrubí v zastaralém větvěném systému, nedostatečná údržba kašen a zhoršující se kvalita vody ve Vltavě, velmi negativně ovlivňovaly hygienu obyvatel tehdejší Prahy. Nicméně s postupným kladením uličních vodovodních řadů z litinových trub bylo započato těsně po roce 1830, kašny a další odběrová místa musela na svoji obnovu čekat až do šedesátých let.

Jaroslav Jásek
Pokračování v příštím čísle Hornického zpravodaje

Představujeme kolektivní členy Klubu přátel hornických tradic (KPHT) Kladno o.s.: Geoindustrie s.r.o.

Vznik a vývoj společnosti

Historie a tradice firmy by se mohla datovat od roku 1909 a to vznikem firmy Artezia. Vlastní firma Geoindustrie, Teplice s.r.o. vznikla v roce 1999 vyčleněním divize Proboštov z akciové společnosti Geoindustria a. s. z důvodu rozdílného přesvědčení o směřování a budoucnosti firmy. Sídlo původní divize firmy se nacházelo v Dubí u Teplíc. Tehdy v roce 2000 byla celá firma nastavena na nesmírně velký rozsah činností – od geologického průzkumu po správu nemovitostí. Z tohoto důvodu byly zrušeny některé předměty podnikání a zachovali se jen ty, které se týkaly speciálního zakládání staveb.

Z důvodu lepší komunikace a dostupnosti proběhla změna sídla do Prahy 7, U Průhonu 32. V roce 2002 se název firmy mění na Geoindustrie s.r.o. a hlavní činností zůstává hlubinné zakládání a podchycování objektů, zajišťování stavebních jam pomocí pilot, mikropilot, kotev, zápor, stříkaných betonů, injektážních a jiných speciálních prací. Růst firmy a potřeba lepší reprezentace vedlo společnost v roce 2003 ke změně sídla firmy do Prahy 4, Zelený Pruh 95/97. Dále má ještě pracoviště v Teplících a ve Stříbře. Technické zázemí se nachází ve Velkém Oseku.

Provádíme následující stavební objekty a činnosti:

- **Vrtané piloty** - patří k základním metodám hlubinného zakládání staveb. Poradí si s rozmanitostí zakládané konstrukce stejně jako s geologickou stavbou území.

- Svislé vrtané piloty až do hloubky 36 metrů

- Šikmé vrtané piloty až do poměru 8:1

- Maloprůměrové piloty o průměrech 200 až 600 milimetrů

- Velkopřůměrové piloty o průměrech 600 až 2500 milimetrů

Při pažení vrtů preferujeme, s ohledem na ochranu životního prostředí, pažení vrtů pomocí ocelových pažnic.

- **Mikropiloty** - jsou kořenové piloty o průměru menším než 240 milimetrů, vytvořené ocelovou výstrojí a postupnou injektáží cementové směsi do vrtu. Technologie vhodná jak pro novou výstavbu, kombinaci s ostatními technologiemi speciálního zakládání, tak pro podchycování a sanaci založení stávajících objektů. Efektivní zejména ve stísněných prostorách jakými jsou městské proluky nebo interiéry objektů.

- Svislé vrtané mikropiloty o průměrech 95 až 250 milimetrů.

- Šikmé vrtané mikropiloty o průměrech 95 až 250 milimetrů.

Hasičská stanice, letiště Praha, svislé vrтанé piloty

Vrтанé soupravy KLEMM, šikmé vrтанé mikropiloty o průměrech 95 až 250 mm

Zajištění portálu tunelu Praha - Lochkov

- **Stříkané betony** - Firma Geoidustrie provádí stříkané betony směsí vlastní receptury. Použití: Stříkané betony mají široké uplatnění ve stavebnictví, například při pažení stavebních jam, zpevňování svahů a zajištění hornin při: stavbách tunelů, hornických pracích, projektech vodních děl, ohnivzdorné nástřiky atd. suchou i mokrou cestou.

- **Stěny** - pilotové, záporové a mikrozáporové jsou důležitým prvkem speciálního zakládání staveb především ve složitých geologických podmínkách či při zástavbách městských proluk. Využívá se jejich schopností jako prvků pažicích, konstrukčních případně sanačních.

Druhy speciálních stěn: volně stojící, vetknuté, kotvené v jedné či více úrovních a rozepřené.

- Těsnící pilotové stěny. Pro zajištění starých ekologických zátěží používáme těsnící převrtávané pilotové stěny, které mohou být doplněny filtračními branami. V této oblasti spolupracujeme se špičkovými odborníky na ekologické zátěže.

- **Kotvy**

- Tyčové kotvy. Provádíme tyčové kotvy ze speciální oceli Dywidag o průměrech 26,5, 32 a 36 milimetrů, běžně v délkách do 20 metrů, se speciální protikorozní úpravou. Stejně jako v případě lanových kotev, jsme připraveni tuto konstrukci realizovat buď jako trvalou nebo dočasnou.

- Lanové kotvy

Provádíme dvou, tří, čtyř a výjimečně šesti a osmipramencové lanové kotvy, v běžných délkách do 30 metrů, se speciální protikoroziční úpravou. Tyto konstrukce realizujeme jako trvalé v případě potřeby i jako dočasné.

- **Hřebíky** - Hřebíky provádíme do vrtů o průměrech od 46 do 180 milimetrů, z betonářské oceli vhodného statického průměru, tzv. „mokrým“ procesem do cementové zálivky.

Zajištění stavební jámy, lázeňské domy hotelu Savoy Westend, Karlovy Vary

- **Naši projektanti a statici** jsou připraveni navrhnout tu neoptimálnější variantu. Při své práci využívají moderní metody a trendy a zároveň využívají bohatých zkušeností firmy s nejrůznějšími projekty.
- Další činnosti uvádíme jen ve zkratce: Sanace starých ekologických zátěží, Technické vrty pro hydrogeologii a studně, Likvidace starých důlních děl a mnoho dalšího.

V současné době pro naši firmu pracuje 120 odborníků, specialistů na speciální zakládání. Většina těchto pracovníků „vyrostla“ v naší firmě (s celou genezí), nicméně naší prioritou je maximální rozšiřování vzdělání a školení na všech stupních. Většina našich zaměstnanců si zvolila svoje zaměstnání za poslání a svoje dlouholeté zkušenosti uplatňují na stavbách. Tito dlouholetí zaměstnanci také přivádějí další z rodinného kruhu, tak není výjimkou, že u nás pracují dvě generace, v jednom případě i tři generace z jedné rodiny.

Mimo zavedené vztahy samozřejmě dochází i k fluktuaci některých pracovníků, protože si málokdo z nově nastupujících zaměstnanců uvědomí (někdy i připustí) tu ohromnou dřinu a zodpovědnost za dílo, v horku, mrazu, blátě, kdy ani gumovky nejdou vytáhnout, a v neposlední řadě kočovný život po celé republice, daleko od rodiny. Daří se ale v poslední době přitáhnout i mladou generaci, která bude mít dost času převzít um našich zkušenějších kolegů.

Zajištění svahu velkodolu Chabařovice

Předpokládaný budoucí vývoj

Společnost bude i nadále působit ve stavebnictví na celém území České republiky ve své činnosti speciálního zakládání staveb. V oblasti rozvoje dalších činností byla snaha rozšířit naši nabídku prací o sanace svahů a výsypek, historických objektů, kamenných mostů, zajištění portálů nově budovaných dopravních staveb atd. To předpokládalo dílčí orientaci nejen výrobního, ale i obchodního útvaru na tuto problematiku. Výrobní útvar disponuje odbornými zaměstnanci, kteří jsou schopni tyto práce provádět. K rozvoji v tomto oboru byly směřovány i investice v roce 2006 a 2007, ale i splnění podmínek pro použití a získání certifikátů a osvědčení. V tomto roce tak společnost splnila požadavky a následně jí byly uděleny nové certifikáty na výrobu a realizaci horninových kotev a hřebíků, certifikát na výrobu stříkaných betonů a navíc byly certifikovány i vlastní receptury směsí pro výrobu torkretů.

V nabídce speciálních prací zakládání jsme vhodně doplnili obsluhu strojů a zařízení, přičemž nedílnou součástí procesu začlenění bylo i vyškolení a absolvování vzdělávacích akcí. V technické oblasti došlo ke schválení nákupu nových strojů, technologií a nářadí, které povedou jednak ke zvýšení atraktivity v očích našich obchodních partnerů a samozřejmě ke zvýšení celkové produkce společnosti. Vyřešením a certifikací technologií stříkaných betonů chce společnost zvýšit počet získaných zakázek na trhu speciálního zakládání a sanací.

V následujících letech chce společnost zvýšit svůj obrat získáváním vyššího počtu zakázek, rozšířením činnosti obchodního oddělení, rozšířením projekce a zvýšením efektivity práce na stavbách. Bude propracovávat nové technologie práce a zvyšovat kvalifikaci pracovníků v rámci vzdělávacích programů a plánů.

Ing. Josef Malina
ředitel a jednatel, Geoindustrie s.r.o.

Vážení čtenáři

...před několika měsíci byl do Hornického skanzenu na Dole Mayrau doručen dopis, ve kterém ing. Petr Herrmann vzpomíná na několik měsíců roku 1942 strávených na kladenských dolech Max a Mayrau. I když se jedná o poměrně krátkou dobu téma genocidy židovského obyvatelstva za 2. světové války, o kterém se ve svém dopise zmínil, nás zaujalo natolik, že jsme pana Herrmanna požádali o možnost zveřejnění jeho vzpomínek v druhém čísle Hornického zpravodaje.

V článku autor připomíná zejména mladým čtenářům, své osobní prožitky z pronásledování židů v 2. světové válce. V první části ing. Herrmann popisuje události, které prožil ještě na Kladně a práci na kladenských dolech. Druhá část přibližuje osobní prožitky autora v ghettu Terezín, vězňů v koncentračních táborech Oswietim a Gliwice a osvobození Rudou armádou.

Bohužel události posledních let svědčí o tom, že fašismus, který se neštítel žádné zbesilosti, nachází živnou půdu nejen v zahraničí, ale čím dál častěji i u nás. Někteří zahraniční politici zpochybňují existenci koncentračních táborů a plynových komor v období 2. světové války, v různých městech jsou pořádána shromáždění a pochody neonacistů, při kterých je veřejně obhajován holocaust a rasová nesnášenlivost. Snaha o zákaz těchto akcí vede, v poslední době, pouze k prohraným soudním sporům a stát pak vyplácí milionové částky za nutný policejní dozor.

Z tohoto pohledu je článek ing. Herrmanna *Jak jsem prožil holocaust* velmi aktuální a poučný.

Jaroslav Grubner

Jak jsem prožil Holocaust

Pod slovem Holocaust rozumíme etnické vyvražďování židů hitlerovským nacistickým režimem v období druhé světové války - statistiky hovoří o 6 milionech lidských obětí této genocidy, jedinečné v dějinách nejen svým rozsahem, ale i metodikou, které bylo k tomuto účelu použito čelními funkcionáři německé tzv. Třetí říše. V tom smyslu se slovo holocaust objevuje, ale až teprve od konce padesátých let minulého století. Samotné slovo holocaust, je však známo v historii lidstva od antických dob, odvozeno od řeckého „holokauston“, což v češtině znamená „zápalná oběť“. Později se počalo zahrnovat pod pojmem Holocaust i další etnické vyvražďování prováděné na obyvatelstvu území pod německou nadvládou ve stejném období, zejména Romů, homosexuálů a nepřátelských skupin obyvatelstva.

Holocaust se stal významným obdobím a mezníkem v mém životě. Můj otec pocházel ze staré židovské rodiny v Dobříši a usadil se jako odborný zubní lékař v Kladně. Kladno je také místem mého dětství, kde jsem vyrůstal, chodil do školy a měl svoje kamarády v době tzv. První republiky. Byl jsem také zapsán do kladenské tělocvičné jednoty Sokol a v roce 1938 vystoupil na žákovském vystoupení na 10. Vsesokolském sletu v Praze. V té době byla již všeobecně známa hrozba Československu ze strany hitlerovského Německa. Nálada obyvatelstva v té době byla tím velmi silně ovlivněna a všude vlály státní prapory a bylo proklamováno heslo „My republiku nedáme!!“

0 vývoji v sousedním Německu pod vůdcovstvím Adolfa Hitlera bylo již hodně známo – příprava vojenského ovládnutí Evropy a intenzivní policejní potlačování politických odpůrců. Pamatuji se, že již v té době se vědělo, že německá speciální instituce tajné policie se jmenuje GESTAPO, a že jimi odhalení nepřátelé Hitlera a jeho režimu jsou uvězňováni v tzv. koncentračních táborech, trestních zařízení se speciálními metodami brutálního zacházení.

Od rodičů jsem věděl, že Hitler považuje židovské obyvatelstvo za svého úhlavního nepřítele, a to nejen na území Německa. Hitler proklamoval obyvatele Německa za tzv. čistou rasu, Bohem předurčenou k vládnutí, a Židy za lidi tzv. nečisté rasy, která by v zájmu dalšího „zdravého“ vývoje lidstva měla být úplně vyhubena. V Německu vycházel časopis věnovaný speciálně tomuto tématu, Der Stürmer, který byl určen k šíření a prohlubování antisemitismu. Kdokoliv četl tento časopis, nezástával na pochybách o genocidních záměrech Třetí říše, tedy ani sami Židé.

Toto téma se stávalo také nejčastějším tématem rozhovorů v českých židovských rodinách. Mám v živé paměti mnohé z těchto rozhovorů ačkoliv rodiče se snažili mně, dvanáctiletého kluka, od takových pochmurných věcí oddalovat. Bylo mnoho židovských obyvatel, kteří se rozhodli z Hitlerem ohrožené oblasti odstěhovat, ale většina buď nevěřila, že se Hitler Československa zmocní – to mělo přeci řadu spojeneckých vojenských smluv v západní Evropě, nebo to vše považovala za čistou propagandu k získání antisemitsky naladěných lidí pro myšlenky tzv. národného socialismu – tj. národa bez Židů.

Až přišel měsíc září 1938. Zpráva o dohodě Anglie a Francie s Německem o ponechání ČSR ve sféře zájmů fašistického Německa, a o souhlasu s německým obsazením pohraničních oblastí Čech a Moravy, podepsaná v Mnichově, vyhnala rozhořčené davy obyvatel do ulic. Národ se cítil svými spojenci zrazen a byl zbaven možnosti vojenské obrany, neboť její základ spočíval na systému pevnůstek vybudovaných právě v těchto zabíraných oblastech, tzv. Sudetech. Padla vláda a nastalo období nazývané Druhá republika.

Mnichov – jak se tato historická událost zapsala do dějin národa - postavil židovské obyvatelstvo do panické situace strachu z budoucnosti. Nastala horečná vlna pokusů o vystěhování, žádostí o přistěhovalecká víza

*Rodina Herrmannova, leden 1942,
zleva: Petr Herrmann, Anna Herrmannová, MUDr. Alois Herrmann, zubní lékař v Kladně*

do bezpečnějších částí světa. I moje rodina byla rázem rozhodnuta se z republiky odstěhovat. Bohužel tato vlna žádostí o cizí víza překročila rychle přistěhovalecké kapacity oněch zemí a žadatelé byli odkázáni na dlouhodobá čekání v pořadnicích, na podání a na vyřízení takových žádostí. Pamatuji se na toto období, kdy moji rodiče žili v nesmírném duševním napětí a celý rodinný život se stal jakoby hrůzným snem v nadějích, že se nám podaří z nebezpečí uniknout. Nebylo mně ještě 13 roků, ale ztratil jsem již jakékoliv představu o svojí budoucnosti.

Toto období ale netrvalo dlouho: 15. března 1939 přišla náhlá zpráva, že německá vojska překročila naše hranice a okupují naši vlast. Šel jsem právě na odpolední hodinu vyučování hry na housle, když kladenskými ulicemi začaly projíždět nákladní automobily naplněné vojáky v přilbách, známých již z fotografií německé armády. Rozhlas vyzýval obyvatelstvo ke klidu. Nastalo nové období v mém životě. V politice pak toto období, bylo nazýváno Protektorát Čechy a Morava. Už jeho první část vnesla do mého života řadu významných změn.

Antisemitismus vystoupil zcela na veřejnost. Židovské obyvatelstvo bylo zbaveno právní ochrany a bylo postaveno zcela legálně do stavu pronásledování a ponižování. Otec jako lékař byl vyloučen z lékařské komory a ztratil svoje smlouvy se zdravotními pojišťovnami. Jeho pracovní možnosti, a tím i příjmy, byly podstatně redukovány. Postupně byla vydávána velká řada zákonných opatření, která oddělovala židovské

obyvatelstvo od ostatních občanů, kteří tak měli poznat méněcennost a škodlivost Židů jako lidské rasy. Židovský majetek byl postupně a systematicky zabavován. Osobní styky se Židy se staly trestné, byl omezen jejich volný pohyb, napřed cestovními prostředky, pak i uvnitř bydlíště. V polovině roku 1940 byly židovští žáci vyloučeni z veřejných škol. Skončil jsem právě s výborným prospěchem 3. třídu Reálného gymnázia v Kladně. Židovské mládeže mého věku bylo na Kladně poskrovnu a moji nežidovští kamarádi se mně počali stranit. Po nějakou dobu se kladenský židovský učitel pokoušel pokračovat v naší výuce v domácím prostředí, ale i to muselo za několik měsíců skončit.

Počátkem roku 1941 dojednal můj otec se svým bývalým pacientem panem Dvořákem, že budu chodit jako učeň do jeho dílny, kde se opravovalo elektrické příslušenství motorových vozidel. Tím se mně otevřel dílenský svět v oboru elektrotechniky. Můj duševní obzor počínal dostávat nové dimenze. Ale nemělo to dlouhého trvání. Po půl roce jsem musil dílnu opustit, protože jejích služeb počalo používat kladenské Gestapo a nastalo nebezpečí mého odhalení. Ale základy mých vědomostí o elektrotechnice byly již ve mně ve věku 15 let zakotveny.

V září 1941 bylo naříděno povinné označení Židů na veřejnosti žlutou šesticípu hvězdou, ve které bylo natištěno slovo JUDE. Mezitím v Praze započaly přípravy k deportaci protektorátních Židů do nových center, zvaných ghetta. V té době jsme se dozvěděli, že kladenské uhelné doly mají nedostatek dělníků a že mladí a silní Židé se mohou dobrovolně k této práci přihlásit. V naději na odklad deportace jsem se přihlásil, se souhlasem otce, a byl jsem přijat. Mým pracovištěm byl důl se jménem Max. Dojížděl jsem každé ráno na kole a pracoval dlouhou řadu hodin na čističce vytěženého uhlí, v tzv. Prádle, v jedné z budov na povrchu dolu. Pracoval jsem s těžkou kovovou palicí u běžícího pásu, v nesmírném hluku a prachu. Domů jsem se vracel pozdě odpoledne zcela vyčerpán. Po několika týdnech jsem však odešel. Deportací plány Židů z Protektorátu byly již vypracovány a mým úkolem pro nejbližší dobu byla administrativní práce na kladenské Židovské obci při přípravě transportů z Kladna a okolí.

Počátkem roku 1942 započaly deportace židovského obyvatelstva Protektorátu do nově zřízeného ghetta v městě Terezín v okrese Litoměřice. Město Kladno a přilehlé okresy mělo registrováno 1623 osob, které podléhaly deportacím, kromě Židů žijících v manželství s nežidovským partnerem a jejich dětí.

Prvních 800 osob bylo zařazeno do transportu označenému písmenem Y, který opustil Kladno dne 22. 2. 1942 a zbývajících 823 do transportu Z, do kterého jsem byl zařazen i já s rodiči a který odejel z Kladna dne 26. 2. 1942.

Osoby určené k deportaci se soustřeďovali tři dny před odjezdem do sběrného místa v budově tehdejšího Učitelského ústavu, na konci ulice jdoucí na západ od průčelí Státního divadla. Odevzdaly klíče od svých bytů, které byly pak úředně prohlédnuty. Transporty nastupovaly do vagonů,

přistavených v blízkosti divadla na bývalé železniční vlečce z hutí do Kročehlav. Souprava vagonů odjela pak z Kladna přes Kralupy a Roudnici do železniční stanice Bohušovice nad Ohří. Tam jsme vstaloupili z vagonů, seřadili se a pochodovali v doprovodu četníků asi tříkilometrovou silnicí do Terezína. Terezín bylo původně pevnostní město, vybudované po roce 1780 v systému obrany Rakouska na severní hranici. Je obehnáno hvězdnicovým systémem hlubokých příkopů a tlustých zdí, zvaných šance.

Tam, za mostem přes šance, skončil můj rodinný život. Příchozí byli rozděleni podle pohlaví, a potom zavedeni do různých kasárenských budov. V Terezíně byla asi desítka vyprázdněných kasárenských budov mezi nimi byl jistý počet jednopatrových obytných domů, kde bydleli místní usedlíci v celkovém počtu několika málo tisíc. Německé autority připravovaly vyklizení usedlíků a přeměnu města v židovské ghetto pro Židy z Čech a Moravy.

Deportovaní měli připraveny slavníky a svoje příruční zavazadla měli u hlavy. Přes den byli organizováni do menších skupin a vykonávali pomocné práce podle svého věku a celkového stavu. Ale již v první polovině března se konaly náборы dobrovolníků na hrubé práce i mimo ghetto. Já jsem se přihlásil opět na práci do kladenských dolů, tentokrát již bez souhlasu otce. Maminku jsem mohl několikrát vidět při povolených kratičkých návštěvách.

Tak se stalo, že již 15. března 1942 jsem odjížděl vlakem z Bohušovic do stanice Motyčín a odtamtud pěšky do městečka Libušín. Tam cesta končila v ubytovně - v tanečním sále, v prvním poschodí restaurace U Tomanů. Tam byla také umístěna četnická dozorcí četa. Druhý den jsme odpochoďovali silnicí na uhelný důl jménem Mayrau. Tam byla moje skupina určena na práci ve dvou směnách a zaregistrována. Nastala další etapa mého života.

Etapa sice krátká, ale pro mě velmi důležitá a nezapomenutelná. Tentokrát jsme sjížděli pod zem těžním zařízením a pod zemí pak byli rozděleni na individuální pracoviště. Pracoval jsem zprvu tlačáním těžních vozíků - vozač. Šichtmistr p. Topinka mně řekl: „Tady se Petříku nemusíš bát, tady se Ti nic dobrého nemůže stát!“ Později jsem byl přidělen na jedno těžní pracoviště, na tehdejší Vinařickém poli. Tam jsem přisunoval a odtahoval vozíky - říkalo se tomu „odbíhač“. Horníci, kteří pracovali na tomto pracovišti „ortu“, mně dávali najevo svoje sympatie, hovořili se mnou přátelsky, jako s mladíkem a nijak neprojevovali nějakou nenávisť k Židům. Velmi často, mně přinášeli z domu mazané krajíce chleba nebo jiná domácí jídla a rádi mně poučovali o životě dospělých mužů a o svojí těžké práci. Díky jim jsem poznával život těžce pracujících, život na českém venkově a vztah českého obyvatelstva k německým okupantům.

Tato doba byla jediným obdobím Holocaustu, kdy jsem necítil ve svém okolí nenávisť či pohrdání a vzpomínám na ní po celý život. Netrvala však déle než 4 měsíce. V květnu 1942 byl proveden atentát na říšského protektora Heydricha a po něm nastala brutální msta. Při kontrolách pohybu civilního obyvatelstva Gestapo odhalilo také nedovolené styky některých

internovaných židovských mladíků se svými přáteli a rodinami v Praze i jinde a na základě toho nařídilo ukončení celé akce. V polovině července jsme se vraceli opět do ghetta Terezín. Bylo mně právě 16 let.

V červenci 1942 jsem se vrátil do Terezína z práce na dole Mayrau. Ghetto Terezín jsem našel jako uzavřenou sídelní jednotku uprostřed pevnostních šancí. Dřívější usedlí obyvatelé byli již vystěhováni jinam, jejich domy se staly ubytovny pro deportované Židy. Moje rodiče museli žít odděleně. Otec žil a pracoval jako zubní lékař v kasárnách, kde byla soustředěna zdravotní péče. Matka pracovala v kuchyni v jiných kasárnách a žila v objektu, kde bydlely převážně ženy. Jejich styk byl omezen jen na několik málo hodin týdně.

Do Terezína příjížděly neustále další deportační transporty z Protektorátu, a také neustále odjížděly tisíce Židů tzv. transporty na východ. Po celou dobu pobytu v ghettu jsem se nedozvěděl, kam tyto transporty jely. Ukázalo se tak, že ghetto Terezín bylo jen přechodnou stanicí, ale kolem konečného cíle byla naprostá nejistota a obavy z neznáma. Počet přítomných Židů vzrostl na desítky tisíc, a na každého připadaly necelé 2 metry čtvereční. Na spaní byly vyráběny vícepatrové dřevěné kavalce se slamníky.

Jídlo se dováželo ze skladů a z okrskových kuchyní a bylo vydáváno jednotlivým obyvatelům pouze na dvorech domů a kasáren. Množství a kvalita jídla nekryla ani kalorickou ani obranou potřebu člověka. Byl hlad a nemocní rychle podléhali chorobám, neboť léky a lékařská péče byly udržovány na nepostačující úrovni.

Já jsem byl po návratu ubytován v domě, který byl domovem mladých chlapců přibližně v mém věku. Měli jsme všichni podobný osud a tak jsem v něm rychle našel svůj domov. Krátce po příjezdu jsem byl přidělen do útvaru elektrikářů, kteří prováděli údržbu rozvodné elektrické sítě ghetta. Útvar byl elitní, bylo v něm mnoho zkušených odborníků a proto být součástí této skupiny znamenalo velkou nepravděpodobnost odjezdu dále na východ.

V ghettu se pracovalo 6 dní v týdnu, od rána do pozdního odpoledne. Od 6 hodin do 8 večer bylo povoleno osobní volno, s volným pohybem po ghettu. Od 8 hodin ale byla uzávěrka a z ubytoven bylo zakázáno vycházet. Tyto 2 hodiny volna denně byly využívány hlavně ke vzájemným návštěvám příslušníků rodin.

4. září přijel transport, ve kterém přijeli všichni naši příbuzní z Dobříše. Měli zákaz vycházení, ale rodičům a mně se podařilo s nimi asi hodinu hovořit. To bylo naposledy co jsme je viděli. Odjeli v dalším transportu na východ, dne 8. září 1942.

Volné dvě hodiny po práci večer se počaly stávat předmětem zájmu vedení ghetta. Počaly se organizovat kulturní akce, které by soustřeďovaly obyvatelstvo právě v této době. V transportech příjíždělo mnoho významných osobností, jak z oborů vědeckých, tak i uměleckých. Těm se poskytla příležitost předávat svoji kulturní zkušenost i v ghettu. To přitáhlo

zájem především mladých, ale i dospělých, kteří byli schopni věnovat svůj volný čas návštěvě pořadů, které se konaly především na půdách kasáren. Vodorovné trámy dřevěných krovů umožnily snadnou přípravu pódíí pro účinkující a nahradily sedadla pro diváky.

Postupně se dařilo organizovat přednášky na zajímavá témata, divadelní představení, koncerty vážné hudby, později i několik oper. Proto bylo povoleno brát sebou při deportacích hudební nástroje. Nechybělo ani výtvarné umění. Zavedl se systém vstupenek rozdělovaných předem v místech bydlení.

Skladatelé a jiní autoři dostali příležitost uvádět svoje díla a dětská opera „Brundibár“ od Hanse Krásky se stala po válce světoznámou. Ovšem i tito lidé, kteří poskytovali spoluvěznům vědomosti a kulturu, také odjížděli obávanými transporty na východ a na jejich místa opět přijížděli jiní.

Můj život v ghettu Terezín mně tak poskytl mnoho velmi zajímavého. Moje všeobecné vzdělání skončilo sice v mých 13 letech, ale v Terezíně jsem se v přednáškovém cyklu seznámil s dějinami umění, na koncertech jsem poznal hudbu velkých skladatelů. Pojímal jsem i některé základy filosofie a forem vědeckého zkoumání.

To vše bylo ovšem jen proto, že jsem byl mladý a zdravý. Lidé nemocní a hlavně staří nemohli nic z toho dostávat pro nedostatek sil. Mezi deportovanými přijíždělo mnoho starých osob a ty byly ubytovány téměř výhradně na půdách kasáren a domů. Strava, hlavně teplá, se však vydávala jen v přízemí a na dvorech, umývárny se studenou vodou byly zřízeny v přízemí a latríny se stavěly pouze na dvorech v blízkosti kanalizace. Staří lidé byli tak postaveni před nutnost pokrýt svoje základní potřeby sestupováním po schodech několikrát denně. Logickým důsledkem byl hlad, nedostatek hygieny, vysoká nemocnost a úmrtnost. Ghetto nedávalo starým ani nemocným velkou šanci přežít již první rok deportace. Na ulicích bylo vidět několikrát denně dřevěné rakve s mrtvými, dopravované na lidmi tlačných vozech do márníc.

Žil jsem stále v naději, že válka brzy skončí porážkou Německa a já i rodiče se ještě dočkáme tohoto konce v ghettu. Z neznámých, ale tajných zdrojů jsme dostávali informace o průběhu války, a očekávali jsme její konec již v roce 1944, po vylodění spojeneckých armád v Normandii. Hitler považoval za nutné získat alibi pro případ odsouzení pro nelidské zacházení se Židy a tak v květnu 1944 přijela do Terezína pozvaná delegace Mezinárodního červeného kříže ze Švýcarska. Velení ghetta vykonalo důkladné přípravy k tomu, aby delegace viděla Židy žít v ghettu ve velmi lidských podmínkách. Delegace pak během své jednodenní návštěvy mohla vidět starší obyvatele v zařízené kavárně, kouřící cigarety při kávě, mladé párky procházející se po promenádě a další promyšlené manipulace. To vše opět po odjezdu delegace skončilo zase obvyklým životním stylem.

Němci považovali akci mezinárodní návštěvy za úspěch a jejich původnímu záměru s likvidací Židů nestálo nic v cestě. Koncem září 1944 byl vypraven transport 2500 mužů údajně na práci v Německu v povodí

Labe. Do tohoto transportu jsem byl zařazen i já a můj otec. Bylo mně 18 let, matku jsem spatřil naposledy plačící v průjezdu kasáren, kudy jsme nastupovali do nákladních vagonů. V příštích dnech odjížděly pak další transporty, celkem přes 20 tisíc osob obou pohlaví. Moje maminka odjela posledním, dne 6. října 1944. Další transporty však již neodjely, dopravní situace na drahách, ovlivněná válečnými událostmi, to již nedovolovala.

Vagóny transportu byly přeplněny. Museli jsme stát namačkáni, nebylo dost prostoru ani na sezení na podlaze. Nedostávali jsme nic k jídlu a pro osobní potřebu byla ve vagoně jedna kovová konev jinak používaná na dopravu mléka. Vlak jel v noci podle Labe na sever, ale v Drážďanech se odchýlil na východ, jak jsem poznal okénkem podle polohy hvězd. Cesta pokračovala po další den a pobyt ve vagoněch se stával pro zdravé muže nesnesitelný.

V noci, již druhé v pořadí, vlak dojel do prostoru obehnaného vysokým plotem s ostnatými dráty a slabým osvětlením. Bylo 30. září, když vlak zastavil. Byli jsme na železniční rampě koncentračního tábora Osvětim-Březinka (Birkenau). Vždycky jsem považoval koncentrační tábor za druh věznění zločinců a nerozuměl jsem proto, proč nás tam přivezli. Se strašným křikem vězňů v pruhovaném oblečení nás vyhnali všichni rychle z vagonů na rampu a tam nás seřadili do pětistupů. Osobní zavazadla zůstala ve vagoněch.

V čele rampy jsme pak byli jednotlivě podrobeni tzv. selekci. Tu prováděl SS důstojník stojící pod dřevěným sloupem s osvětlovací lampou. V ruce měl jezdecký bičik a každého, kdo právě předstoupil, se otázel na stáří a zda je zdravý nebo nemocen. Pak mu bičíkem nařídil, na kterou stranu má odejít. Můj otec řekl, že je mu 47 let a že je nemocen (byl od mládí těžký kardiak). Důstojník – Dr. Mengele – mu pokynul odbočit doleva a odejít přes rampu na druhou stranu kolejí. Já jsem řekl 18 let a že jsem zdravý. Mně pokynul doprava, do tmy mezi dřevěné baráky. V chůzi jsem se ještě otočil a uviděl tatínka zezadu, jak odchází ze světla přes kolejnice do temného prostoru. To bylo naposledy, co jsem ho spatřil. Měl jsem ale dobrý pocit, že zřejmě jde do oddělení starších a že nebude muset těžce pracovat. Snad i bude pověřen službou lékaře !?

Za nějakou dobu nás odvedli do budovy koupelen, zvané sauna, kde nás ostříhali po celém těle, desinfikovali a vysprchovali. Oblékli nás do špinavých táborových ošacení, naše svršky zabavili a ponechali jenom boty a brýle. Potom nás odvedli do stanoviště hned u elektrické plotu a tam jsme stáli nastoupeni, pod dohledem dlouhodobých táborových vězňů. Nedaleko za plotem jsme viděli větší přízemní budovu s vysokou střechou a nevysokým čtyřhranným komínem, ze kterého nahoře šlehaly viditelné plameny a šířil se temný kouř a divný zápach. Považoval jsem to za velkou pekárnu, potřebnou pro provoz několika táborů.

A tam přišla ta strašná rána!! Od dozírajících vězňů jsme se dozvěděli, že z těch, kteří v selekci byly posláni na druhou stranu už nikdo nežije!! Všichni do jednoho byli otráveni v plynové komoře vypadající jako

sprchový sál a pak spálení v pecích. Kouř z pecí vychází z toho komína, kde šlehají plameny. Ta budova není pekárna ale krematorium, ve kterém jsou zabíjeny tisíce deportovaných denně. Náhle jsem pochopil, kam ta léta odjížděly ty transporty na východ a celý ten režim vyhlazování židovského obyvatelstva. To jediné, co mně v této hrůze a šoku napadlo, že snad smrt v plynové komoře je téměř okamžitá a bez trápení oběti. (Byl to ovšem omyl!). Pak se již na nic nepamatuji, jenom že nás rozdělili v malých skupinkách do jednotlivých dřevěných baráků, kde již žilo mnoho dříve deportovaných. Spali jsme na betonové podlaze sedě jeden druhému mezi koleny, vždy po pěti najednou, namačkání na sebe tak, že se nás vešlo 10 na 3 čtvereční metry. Následující dny probíhaly střídavě mezi uzavěrkou – nikdo nesměl ven, a apelem - všichni nastoupení před barákem. Tam přicházel SS důstojník a vybíral si z davu různé jednotlivce. Ty potom odvedli jinam a nikdo už je nikdy nespatriil. Šli na smrt, do plynu, do „komína“. V takové selekci vybíral osoby zřetelně zesláblé, nemocné, nebo neukázněné. Někdy jen s potěšením třeba intelektuály.

Hlad byl strašný. Trochu vlažné tekutiny na oběd, trochu špinavé vody na snídání a malý kousíček chleba k večeři. V noci jsem spal jen trochu, z úplného vyčerpání. Sen o tom, že se vracím do Prahy vlakem na Masarykovo nádraží, je neděle 9 hodin ráno a svítí sluníčko, se mně opakoval. Jednoho dne přišel důstojník a hledal elektrikáře. Jeho tvář byla trochu přivětivější.

Přihlásil jsem se a on mě po kontrolní otázce vybral ze zástupu. Pak mně odvedli na jiný barák, kde již bylo více vězňů. Vytetovali mně identifikační číslo na levé předloktí a za nějaký čas mně naložili na nákladní auto spolu s jinými vybranými vězni. Auto se dalo do pohybu a odjíždělo z Birkenau na silnici. Bylo dobré počasí, polovina října 1944 a za pár hodin přijelo do města Gliwice, v průmyslové oblasti kolem Katovic. Zastavilo na dvoře velké továrny. Tam jsme vystoupili a oznámili nám, že jsme v pobočném táboře Osvětimi jménem Gleiwitz III. Budeme pracovat na výstavbě zbrojní továrny a jakýkoliv přestupek bude trestán deportací zpět do Birkenau.

Ubytování a hygienické podmínky byly nesrovnatelně lepší, strava trochu vydatnější než v Birkenau. Celkové osazenstvo čítalo kolem 600 vězňů-techniků. Pracoval jsem na kabelovém rozvodu v uzavřené tovární hale a byl tak chráněn před vlivy počasí a v zimě před krutými mrazy. Uvědomil jsem si, že moje profese mně pomohla k lepším podmínkám přežití a přísahal v duchu, že jestli se po válce vrátím domů, budu studovat elektrotechniku.

Počátkem roku 1945 Rudá armáda započala generální ofensivu přes Polsko směrem k řece Odru, protékající oblastí na západ od Gliwice. Od 16. ledna bylo slyšet v táboře vzdálenou dělostřeleckou palbu. Ruské tanky se již přibližovaly k městu. Dne 19. ledna ráno byl celý tábor shromážděn do pochodové formace a v průvodů vojáků zahájil evakuační pochod, směřující do tábora Birkenau. Ale cesta již nebyla průchodná, a tak

celý pochod byl obrácen směrem na západ. V tuhé zimě, v nedostatečném oblečení - na nohou jsem měl jen plátěné pytlíky a dřeváky - jsme se vláčeli po silnicích celé dva dny. Není divu, že někteří vězni kolabovali a byli vojáky zastřeleni. Sám nechápu, jak jsem mohl vydržet ten dlouhý dvoudenní pochod, jdoucí přes Odru v oblasti města Kozle a posléze zase zpět přes řeku do oblasti jménem Blechhammer. Tam skončil v koncentračním táboře stejného jména uprostřed rozsáhlých lesů. V noci však dorazily první ruské tanky a v zápětí všichni němečtí vojáci spěšně prchali na západ a zanechali nás bez dozoru v lesním táboře. Na odchodu ale stříleli z ručních zbraní na každý pohybující se cíl.

Byla neděle 21. ledna 1945. Obklopeni útočící Rudou armádou jsme zůstali skryti v táborových barácích uprostřed lesa Blechhammer. V tomto lese, posetém zkroucenými mrtvolami se vzhůru trčícími zledovatělými údy a s vytřeštěnými očima, skončil můj Holocaust...

Hrčící tanky a výbuchy dělových granátů přinášely svobodu... od německé persekuce. Ale moje duše ještě svobodná v pravém slova smyslu nebyla. Do mého návratu do Kladna počátkem srpna 1945 uplynula ještě další kapitola mého života - ale ta již sem nepatří. Kapitola o repatriaci, vedoucí přes Polsko, Ukrajinu a Podkarpatskou Rus na východní Slovensko, přes dobrovolný vojenský výcvik v osvobozeném vojsku generála Svobody až po návrat do Prahy - přijel jsem vlakem na Masarykovo nádraží v neděli dne 29. července 1945 kolem 9 hodiny ráno za krásného slunečného dne. Bylo mně 19 let.

A nevěděl, kam mám z nádraží jít, a pocítil, že jsem bez domova. Moje duše byla hluboce zraněna, byla invalidní...! Zřejmě jsem v Holocaustu prodělal částečnou psychickou amputaci!

Bilance: Z mojí, před válkou třicetileté rodiny zůstalo naživu pouze pět: manželský pár jedné sestřence, kteří se vystěhovali včas do Ameriky a jedna teta která žila ve smíšeném manželství. 26 členů rodiny bylo deportováno, z nichž jsem se vrátil pouze já. Moji rodiče, babička, 14 strýčků a tet, a 8 bratranců a sestřenic zahynulo.

Ing. Petr Herrmann

Literatura:

Miroslav Kárný: „Konečné řešení“ Genocida českých židů... Academia 1991
Miroslav Kárný, Anita Franková: Persekuce a vyhlazení Židů za 2. světové války
Viz: Židé, dějiny a kultura, Židovské museum v Praze 1997, 2001, 2002
Huppert, Drori: Theresienstadt (v angl.) Vitalis 2000
Internet: www.cs.wikipedia.org/wiki/Holocaust

Kladno – Koněv o.s.

„V současné době je areál bývalé Vojtěšské huti v Kladně, po 2. světové válce pojmenované „huť Koněv“, problematickým územím (tzv. brownfields) s místy s vysokou ekologickou zátěží, kde zůstala jen torza původní architektury od 70. let 19. století až po 20. století. Podle srovnání s dobovou fotodokumentací zůstal zachován jeden štít první konvertorové (Bessemerovy) ocelárny z roku 1875. Stojí také budova bývalého prádla uhlí z režného zdiva se zazděnými původními obloukovými okny a historizujícím obloučkovým vlysem. Členění budovy je zachované včetně zazděných tunelů pro vagóny. Z budovy ředitelství hutě a k němu připojených mechanických dílen zbyla jen polovina, dochované původní členění fasády i s detaily bylo nevratně zničeno přestavbou pro novou výrobu. Jedinou nedotčenou stavbou je dům ředitele slévárny, původní vzhled je s velkou pravděpodobností zakonzervovaný pod břizolitovou omítkou. Také technologie se nedochovala, pece byly zbourány v 80. letech. Poslední odpich vysokých pecí byl v roce 1975. Zbyly pouze tři vápenné pece, tedy jejich „odstrojená torza“, které byly postaveny v letech 1927 – 1929 a rudný most s navážecí rampou ke zbořeným vysokým pecím.“¹

Jmenujete se Kladno-Koněv o.s. Jak jste na tento název přišli?

Vzhledem k tomu, že jsme si nepřáli aby byl název jakkoliv zabarvený, aby si jej veřejnost vykládala na 1000 způsobů, rozhodli jsme se Občanské sdružení (OS) označit adresou - místem našeho výchozího působiště. Když řeknete „Kladno-Koněv“, kdo poznal kouzlo toho místa, tomu je vše jasné ...

Jak fungujete, čím se zabýváte?

Zatím je OS živé z činností 3 aktivních členů, což je zoufale málo. Doufáme, že v dohledné době přibudou nějaké nové posily. OS vzniklo jako reakce na v té době plánovanou demolici válcovny Noval (lidově Maďarka) a následně stavby hypermarketu InterSpar. Jako studenti architektury ze školy víme, že jako OS máme šanci stát se účastníky určitých správních řízení a tím podobné projekty ovlivňovat.

A čím se zabýváme? Všim, co přinese svěží vítr na Vojtěšskou huť, všim, co zabrání další degradaci oblasti a naopak podpoří její rozvoj a pomůže tak posílit sebeuvědomění si Kladeňáků při hledání ztracené identity města.

Plánujete nějaké akce v areálu Koněv?

V září jsme v rámci 4. Bienále Industriální stopy zorganizovali punk-rockový koncert a multimediální dílnu přímo v areálu Koněv. Něco obdobného chystáme až napřesrok jako součást dalšího bienále. Letos si jako prioritu dáváme zajištění havarijního stavu vápenných pecí na Koněvu. Na této akci spolupracujeme s dalšími neziskovkami a nadšenci. Pokud by se nám letos mělo podařit pouze toto, bude to pro nás víc než dostačující.

Prostřední štít první konvertorové (Bessemerovy) ocelárny, 1875, foto: V. Cílek

Dům ředitele slévárny, 1869, foto: V. Cílek

Kromě toho začínáme pracovat na „tématické“ stezce po areálu. Jeden projekt na toto téma je již k dispozici...

Jak to vidíte s Koněvem do budoucna?

Areál se dnes nachází v nepříjemné fázi „ožralecké opice“. Známe ten stav všichni. Večírek byl dlouhý (cca 150 let), gradoval ve 2/3 večera (50. léta 20. století) a před zavíračkou už byli všichni pod stolem...

My máme obavu z toho, že až se z této „opice“ probudí, zjistí, že leží v cizím pokoji, nahý, okradený (dnešní stav) a ještě s nezaplaceným účtem z večera (kontaminace).

V jeho kůži by se každý obrátil na rodinu (město), ta snad vždy pomůže. Kamarádi (odborníci, podnikatelé, zájmové neziskovky,...) většinou jen radí, navíc každý něco jiného: jeden doporučuje „vyprošťovák“ (prům.park), druhý naopak dietu (zelený park), třetí česnečku (obchodní centrum) atd.

Důležité je, aby měl za sebou oporu v rodině. Rady kamarádů ať taky využije. Od každého něco, ale jen pár soust. Jinak by se mu mohlo zase přitížit.

Pokud se naplní uvedené podmínky, tzn. podpora v rodině (městu), snaha kamarádů (podnikatelů, zájmových neziskovek, odborníků) poradit a neukvapená, střízlivá rekonvalescence, pak nemáme strach, že by se areál z této „opice“ nedostal.

Spolupracujete s městem?

Na té naší zatím jediné akci jsme s městem spolupracovali. Vše zafungovalo tak, jak bylo domluveno. Spokojenost byla snad na obou stranách. Předpokládáme, že to bude platit i do budoucna.

Jak by měla vypadat stezka po areálu Koněv, o které jste se zmínili?

Stezka po areálu Koněv vznikla jako školní projekt jednoho z členů OS. Nakolik má tento projekt šanci na realizaci se teprve ukáže.

Klasické stezky obvykle fungují jako sled zastavení, kde návštěvník vidí to, co vidět má a k tomu dostane vysvětlení a ponaučení na dané téma z jakési infotabule. Ale dokážete si toto představit na Koněvu?! Životnost takové infotabule by se počítala na hodiny. Zmíněný projekt se snaží vyřešit tento problém a najít jinou cestu, jak předat návštěvníkovi informaci.

Václav Kruliš, Tomáš Lapka, ptala se Dagmar Šubrtová

¹ Radoslava Schmelzová, *Kladno minulé a budoucí, sborník z mezioborové konference, str. 20*

Těžní věž jako rozhledna

V druhé polovině 19. století se nejrůznější spolky staraly o společenský život v obcích. Jako veřejná sdružení měly množství významných sponzorů a zapálených mecenášů, aby mohly vložit peníze do potřebných a viditelných projektů. Například do výsadeb stromů, zakládání zahrad a parků a také aby podpořily výstavbu nových užitečných budov poukazujících na příslušnou národní hrdost. České spolky se staraly o národní znovuoobrození a podporovaly vše české. Lidé se začínali více aktivně zajímat a poznávat svou zemi.

Turistika a sváteční turistika byla znakem stylovosti doby, začaly vznikat turistické spolky. Návštěva výletních, snadných a viditelných míst v okolí pro sváteční procházky byla dosti častá. Nejčastěji to byla řeka nebo horka. A nebo kopec spojený s místní lidovou legendou nebo pověstí. Postupně se navštěvované místo kultivovalo a pro lepší výhled začaly vznikat rozhledny. Zpočátku dřevěné, později kamenné. Rozhlednové nadšení dosáhlo vrcholu během krásného období 1. republiky a to především díky Klubu československých turistů.

Na Kladensku je zatím jediná a také nejznámější rozhledna Kožova Hora. Nachází se jihozápadně od Kladna u silnice na Braškov a je to jeden z nejvyšších bodů v okolí (456 m. n. m.). Od druhé poloviny 19. století se stala oblíbeným místem nedělních výletů obyvatel rozvíjejícího se Kladna. V roce 1930 se na Kožové hoře otevřela turistická chata s vyhlídkovou věží vysokou 23 metrů. V dnešní době stále funguje jako časté nedaleké výletní místo.

Po roce 1990 se začínají opravovat a stavět nové rozhledny. Rozhledna, která je stará pouhých 6 let, je na Rakovnicku a nachází se na Mackově hoře u Nového Strašecí. Rozhledna je vysoká 36 metrů a je z ní možné za dobré viditelnosti vidět Klínovec, Milešovku, Křivoklátskou vrchovinu či Říp.

Možná, že je na čase zamyslet se, jak rozšířit počet rozhleden v našem kraji. Proč nespojit průmyslovou historii Kladenska s výhledem na okolní krajinu? Například upravit těžní věž a vytvořit tak originální technickou rozhlednu. Vždyť v minulosti se některé vyhlídky stavěly i na rozlehlých planinách, kde bylo vidět široko daleko. Technické parametry jednotlivých stávajících těžních věží stojí za úvahu nad jejich předpoklady stát se rozhlednou.

Těžní věž dolu Michal v Brandýsku je vysoká 23,2 m, není z dochovaných těžních věží nejvyšší, ale nachází se na pěkném rovinatém místě s dobrým rozhledem do kraje. Je to subtilní věž a její přestavba na rozhlednu by nemusela být tak náročná. Ze sedmi pater konstrukce probíhá pět uvnitř budovy. Jsou tu však okolnosti, které nám úvahu o rozhledně znesnadňují. Stáří věže dolu Michal je 99 let, některé její části jsou značně zkorodovány. Věž byla stavěna a nýtovaná z užších profilů nosníků než jsou

věže pozdější. Podle *Odborného posudku stability těžní věže z roku 2000* některé části, jako například přední sloupky stolice těžní věže, jsou nevyhovující, některé dokonce chybí. Těžní věž postavená roku 1909 firmou Breitfeld a Daněk ze Slaného je v současné době kulturní památkou, právě pro krásu její nýtované konstrukce. Bylo by dobré jí zachránit třeba, její opravou, vyztužením a přestavbou, aby našla další uplatnění.

Těžní věže dolu Schoeller: Těžní věž Nejedlý I (Schollner), je objektem kulturně chráněným podobně jako těžní věž v Brandýsku. Od roku 1973, v době kdy začala fungovat jáma Nejedlý III, sloužila jako jáma větrací. Je z větší části chráněna těžní budovou a vzhledem ke své původní funkci a malé výšce (30m v zarostlém terénu) je pro rozhlednu nevyhovující.

Těžní věž jámy Nejedlý III byla smontována roku 1971, je tedy jednou z nejmladších stojících věží. Je 42 metrů vysoká a v dobrém technickém stavu. Konstrukce je vzpěrová ocelová a byla vyrobena v ČKD Slaný. Důležité součásti těžní věže, které by se daly využít, jsou nástupní plošiny pro horníky i vozíky na uhlí a řebřík, který vede až na plošinu k lanovnicím. Věřím, že se najde technicky zdatný člověk a tuto myšlenku těžní věže jako dominanty v okolí sloužící jako rozhledna, prosadí.

Dagmar Šubrtová

Literatura:

*Ing. J. Lecian, Odborný posudek stability těžní věže jámy Michal v Brandýsku
Projektová dokumentace jednotlivých těžních věží*

Otevření nové budovy Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně

V pátek 28. března 2008 byla slavnostně otevřena nová budova Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně v Huťské ulici čp. 1375. Starobylý zámek na řetězu odemknul hejtman Středočeského kraje ing. Petr Bendl za účasti kladenského primátora ing. Dana Jiráňka a ředitele muzea PhDr. Zdeňka Kuchyňky. Kromě dvou částí stálé expozice přenesené z kladenského zámku byla při této příležitosti otevřena výstava Největší poklady z depozitářů představující průřez sbírkovým fondem muzea a výstava Lidé a události našeho regionu prezentující výsledky stejnojmenné fotografické soutěže vypsané muzeem v roce 2007.

Největší předností nové budovy muzea je bezbariérový přístup pro vozíčkáře, víceúčelový sál využívaný k projektovým dnům pro školy a rozlehlá zahrada, na níž je možné pořádat akce jako byla v roce 2007 na Den Středočeského kraje Cesta do pravěku a letos Vítání jara, uspořádané hned po otevření nové budovy.

Slavnostnímu otevření předcházely tři roky intenzivních příprav, protože budovu zakoupenou Středočeským krajem převzalo muzeum do správy v srpnu 2004. Rekonstrukce budovy, která podle původního odhadu neměla přesáhnout dva milióny korun, nakonec stála včetně stěhování bezmála devět miliónů. A do této částky není započteno vybudování elektronické zabezpečovací signalizace a kamerového systému v roce 2005 v hodnotě 1,3 miliónu korun, na nějž polovinou přispělo Ministerstvo kultury ČR z programu ISO na ochranu sbírek muzejní povahy. Právě proto, že náklady na rekonstrukci přesáhly dva milióny korun a staly se tak podle zákona veřejnou zakázkou, protáhlo se zahájení stavebních prací až do srpna 2006. Díky tomu ale byl čas na zpracování projektu na získání finančních prostředků ze Sdruženého regionálního operačního programu Evropské unie. V rámci projektu Rekonstrukce návštěvnických prostor Sládečkova vlastivědného muzea se podařilo získat na tzv. uznatelné náklady 3,9 miliónu korun. Zbylou část nákladů hradil vlastník objektu a zřizovatel muzea Středočeský kraj.

Stavební část rekonstrukce prováděla firma HORA Company s. r. o. z Kladna. Její nejnákladnější částí bylo zřízení bezbariérového přístupu do objektu, protože k překonání venkovního schodiště vozíčkáři musela být zřízena lomená nájezdová rampa a uvnitř budovy mobilní plošina. V průběhu rekonstrukce se podařilo díky změně priorit na místo pouhé opravy vyměnit netěsnící vyklápěcí okna v prvním patře za dřevěná eurookna stejné šíře jako původní okna v přízemí. V této souvislosti je třeba připomenout, že původní podoba vily je dochována jen do výše prvního patra, protože to v 80. letech minulého století při rekonstrukci na projekční kanceláře POLDI SONP Kladno kompletně vyhořelo. Budova v té souvislosti přišla i o původní sedlovou střechu, která byla nahrazena plochou střechou se dvěma světlíky

*Pohled do vstupní haly muzea v době rekonstrukce a po otevření muzea.
Foto J. Vyšín a Z. Kuchyňka*

nad schodištěm a v hale před dnešními kanceláři. Stavební část byla dokončena v listopadu 2006 a poté začal výběr dodavatelů interiérového vybavení a stěhovací firmy. Protože některá výběrová řízení musela být pro překročení finančních možností zadavatele, nebo kvůli nabídkám, které nespĺňovaly požadované podmínky, zrušena, byly tyto zakázky realizovány až v závěru roku 2007.

Už od srpna toho roku ale probíhalo stěhování některých depozitárních celků – textilu, skla a porcelánu, malířství a grafiky. V souvislosti s tím se také podařilo většinu depozitářů vybavit novým mobiliářem, například depozitář skla a porcelánu zasklenými plechovými skříňkami, které umožňují lepší uložení sbírkových předmětů. V souvislosti s pronájmem budovy zámku společnosti Kultura pro Kladno musely být také ve druhé polovině roku 2007 ze zámku vystěhovány dvě části stálé expozice Pravěk Kladenska a Od tvrzí k baroknímu zámku.

Většina pracovišť muzea se do nové budovy přestěhovala v únoru letošního roku. Zároveň vyvrcholily přípravy a instalace dvou částí stálých expozic a výstav chystaných ke slavnostnímu otevření budovy. Vše se podařilo zdárně dokončit a budova nového muzea byla v závěru letošního března slavnostně otevřena.

Až do poloviny května ale ještě pokračovalo stěhování některých

Středočeský hejtmán Petr Bendl a další hosté si při slavnostním otevření muzea 28. března prohlížejí výstavu Největší poklady z depozitářů. Foto J. Vyšín.

depozitářů a studijní knihovny. V současné době čeká pracovníky muzea kromě příprav dalších výstav a akcí vybalování přestěhovaných sbírkových předmětů a revize jednotlivých depozitářů.

PhDr. Zdeněk Kuchyňka

Otevřena nová naučná stezka na Kladensku

Po více jak roční přípravě byla v sobotu 26. dubna 2008 ve Vrapicích slavnostně otevřena nová naučná stezka *Po lesních cestách do historie dolování uhlí na Kladensku*.

Jedná se o společný projekt Klubu přátel hornických tradic - Kladno o.s., Magistrátu města Kladna, Kulturní komise Rady města Kladna, Lesů ČR s.p. - Lesní správy Nižbor a Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně.

Na slavnostním zahájení se u kostela sv. Mikuláše ve Vrapicích sešlo zhruba 40 příznivců turistiky a zdravého pohybu. Mezi přítomnými nechyběli ani zástupci organizací a institucí, které se na realizaci projektu aktivně podíleli. Velice překvapil počet členů KPHT, včetně účasti pana Jana Minaříka za organizaci ZAVOS s.r.o., která je naším kolektivním členem.

Po krátkém úvodu si účastníci připomněli, položením kytice, 166. výročí úmrtí prvního soukromého těžaře na Kladensku pana Václava Černého z Buštěhradu, který zemřel 27. dubna 1842. Prohlídka církevního hřbitova dále umožnila historický pohled do 18. a 19. století, a s tímto datem spojený i vrchol uhelného hornictví buštěhradského panství. Velkým překvapením bylo pozvání kladenského arciděkana pana Jiřího Neliby na prohlídku kostela sv. Mikuláše ve Vrapicích. Pan arciděkan připomněl historii této stavby, kdy původní románská rotunda z 1. čtvrtiny 13. století byla kolem roku 1400 přestavěna na kostel s gotickou lodí, který je ještě v dnešní době využíván k pravidelným nedělním setkáním věřících.

Žáci ZŠ Brandýsek u kostela sv. Mikuláše ve Vrapicích, foto: J. Grubner

Naučná stezka na svých 14 zastaveních seznamuje s historií dolování uhlí ve Vrapické a Cvrčovické oblasti od nálezů uhelné sloje /1772/ až po ukončení těžby v této oblasti v roce 1968. Na dobových fotografiích je možné spatřit některé dávno zaniklé jámy a štoly, trasa je vedena v blízkosti dosud zachovaného výchozu uhelné sloje na zemský povrch a několika hornických kolonií. Její součástí je i bývalá uhelná vlečka, po které se dopravovalo uhlí z dolů Marie – Antonie, Václav, Vítek a Ferdinand do železniční stanice Buštěhrad /dnešní Kl. Vrapice/.

Nejde však pouze o hornictví. Při svém putování narazíme na 250 let starý Dub letní, ale dostaneme se i do doby před 100 miliony lety, kdy v tehdejší mělké a teplé moři vznikala dnes chráněná paleontologická lokalita Žraločí zuby.

Pozornému oku neuniknou ani ostatní lokality. Cestu smíšeným lesem lemují ostrůvky právě vykvetlých fialek a bílých sasaneček, amatérští badatelé mohou na odvalech bývalých dolů studovat mnohdy specifické zastoupení místní flory a fauny.

Poněkud smutný pohled je však na buštěhradskou haldu a odval Dolu Theodor. Tyto dvě lokality jsou, i přes dávno ukončení provozu, stále rozšiřovány a narůstají do větších a větších rozměrů.

Daleko hezčí panorama se otvírá východním směrem, kde za dobrého počasí můžeme spatřit staroslavnou Budeč a severněji pak České středohoří a horu Říp. Ve výjimečných případech je možné, v zimním období, dohlédnout až na zasněžené stráně Krkonoše.

Zcela novým objektem na trase naučné stezky je výhled na nejvýkonnější větrnou elektrárnu v ČR, postavenou v letošním roce nedaleko obce Pchery. Její dva 90 metrové stožáry a zhruba stometrové vrtule jsou jistě zdaleka viditelnou dominantou, která svým způsobem nahradila zaniklé dominanty těžních věží kladenských dolů a kouřící komíny tehdejších továren. Další elektrárna, tentokrát využívající sluneční energii, má být postavena v obci Cvrčovice. Stavba se nachází v těsné blízkosti naučné stezky a v budoucnu ji jistě obohatí o zcela novou technickou zajímavost.

V závěru našeho putování si můžeme prohlédnout vodní park na Čabárně a středisko pro postižené živočichy AVES, kde lze po náročné cestě doplnit, v místní restauraci, tekutiny a spálené kalorie.

Ke kostelu sv. Mikuláše ve Vrapicích, kde naučná stezka začíná, zajíždí z Kladna MHD č. 4 do stanice Dvorská, zpět do Kladna odjíždí MHD č. 2 ze stanice Cvrčovice – Čabárna. Po dohodě lze zajistit i průvodce z Hornického skanzenu Mayrau ve Vinařicích.

Při samotné přípravě projektu 7 km. dlouhé naučné stezky jsme si vytýčili dva okruhy možného zájmu. V první řadě se jednalo o přiblížení začátku industrializace na Kladensku, kdy právě nález uhlí ve vrapickém údolí, postupné hloubení nových dolů a následně postavení hutě a železářny znamenalo obrovský příliv obyvatelstva a s tím spojený i rozvoj ostatních řemesel nejenom v městě Kladně, ale i v celém kladenském a slánském regionu.

Výchoz hlavní kladenské uhelné sloje, foto: J. Grubner

V druhém případě jsme chtěli nabídnout turistickou vycházku vedenou převážně po polních a lesních cestách, mimo silniční komunikace, spojenou s poznáváním zdejší fauny a flory. Jednoduše řečeno – pokusit se dostat lidi od televize a počítačů do přírody, do lesa a udělat něco pro své zdraví.

Nedávno jsem slyšel názor, že populace na celém světě tloustne zejména proto, že má málo pohybu. Možná, že naše naučná stezka bude mít jednou i takový vliv, že část českého národa zhubne. To však posoudí až budoucnost.

Popřejme tedy našemu společnému dílu do budoucna hodně návštěvníků jak z oblasti školní mládeže, tak i ostatních turistů a sportovců. Zdař Bůh!

Jaroslav Grubner

Cestička k Mayrovce

Vedení skanzenu Mayrau ve Vinařicích společně s Klubem přátel hornických tradic Kladno o.s. již tradičně, v měsíci dubnu, organizuje jarní pochod nazvaný *Cestička k Mayrovce*. Ten letošní se pořádal v sobotu 9. dubna a byl to pochod v pořadí již sedmý. Sraz účastníků byl ve 14:00 u restaurace 68 v Kladně-Ostrovci. Účastníci pochodu zde měli možnost seznámit se s historií oblíbené písničky *Cestička k Mayrovce*. Hornický harmonikář Karel Lukáš zahrál na harmoniku nejen tuto písničku, ale i další hornické a oblíbené lidové písně známých autorů. Navodil tak příjemnou atmosféru i když počasí tentokrát příliš nepřálo. Poté účastníci pochodu pokračovali přes známý Kameňák, Beraník až na dnes již 134letou Mayrovku. Zde bylo připraveno malé občerstvení opět s hudbou a dobře naladěné účastníci dále čekalo promítání historických snímků významných technických staveb Kladenska s výkladem Tomáše Voldrába. V hale skanzenu si účastníci také prohlédli výstavu *Radostně a hrdě*, věnovanou 60. až 80. létům v hornictví.

Byla to nenáročná vycházka s krásnou hudbou a poučením. Věřím, že nám v příštím roce bude více přát počasí a že se zase na jarním pochodu *Cestička k Mayrovce* sejdem.

Jan Uváček

Cestička k Mayrovce

Cestička k Mayrovce ušlapaná,
šla po ní dívěnka uplakaná,
včera si zpívala, miláčka líbala,
dnes už je od něho odloučená.

Čekala miláčka po celý den,
až on jí vyfárá z Mayovky ven.
Vyšlehly plameny na černé kameny
a v nich je miláček zavalený.

Cestička k hřbitovu ujezděná,
odvážej tam těla zohavená.
Zavřel se navždy rov, zanechal tisíc vdov
v mém srdci rána je otevřená.

Z výstavy *Radostně a hrdě*, otevřené od 8. 3. do 30. 6. 2008 v Cechu Hornického skanzenu dolu Mayrau, foto: D. Šubrtová